

Handvaten voor hulpverlening aan *Rondtrekkende woonwagenaanwoners*

Inhoud

Inleiding	5
Voor wie is deze brochure?	5
Wie zijn de woonwagenbewoners?	6
Wie zijn geen woonwagenbewoners?	7
De woonsituatie van woonwagenbewoners vandaag	8
Wat is eigen aan de woonwagenbewoners en de woonwagencultuur?	11
Hulpverlening	14
Wie zijn de rondtrekkende woonwagenbewoners?	14
Twaalf tips	16
Tip 1: Werk met brugfiguren.....	17
Tip 2: Werk laagdrempelig.....	19
Tip 3: Werk outreachend.....	21
Tip 4: Werk integraal, over verschillende levensdomeinen heen.....	24
Tip 5: Werk vanuit de eigen kracht van de cliënt.....	26
Tip 6: Werk toekomstgericht.....	27
Tip 7: Werk proactief en creatief in het ontwarren van administratieve kluwens.....	28
Tip 8: Werk op maat van het gezin of de familie, maar wees je bewust van groepsdynamieken ..	30
Tip 9: Werk samen met gespecialiseerde diensten en win tijdig informatie in.....	32
Tip 10: Werk met lokale partners en lokale besturen om stabiliteit te bieden aan het gezin.....	35
Tip 11: Werk aan een efficiënte en effectieve organisatie van de hulpverlening.....	36
Tip 12: Werk aan een gepaste hulpverleningshouding ten aanzien van Roms.....	38
Meer lezen?	41

Inleiding

In deze brochure vind je basisinformatie over rondtrekkende woonwagenbewoners. Je wordt wegwijs gemaakt in de hulpverlening aan deze doelgroep en krijgt concrete tips mee. Waarop let je bij een doorverwijzing? Wie werkt er al met de doelgroep? Waar kan je meer informatie vinden? Je leest het allemaal in deze brochure.

We willen benadrukken dat deze handleiding onvoldoende tools biedt om het structurele probleem van rondtrekkende woonwagenbewoners op te

lossen, namelijk het groot tekort aan vaste standplaatsen voor woonwagens. Het organiseren van een stabiele woonplaats is de verantwoordelijkheid van een beleid, en niet van sociale ondersteuners. Wanneer woonwagenbewoners zekerheid hebben over hun woonsituatie, zal er meer ademruimte zijn om de problemen binnen andere levensdomeinen verder aan te pakken. Toch geeft deze brochure handvaten om het maatschappelijk welzijn van deze mensen in hun precair statuut te verbeteren.

Voor wie is deze brochure?

Deze tekst richt zich voornamelijk aan allerhande hulpverleners van Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW), Kind & Gezin, sociaal assistenten van OCMW's, bemiddelaars en buurtstewards. Ook voor vrijwilligers die met rondtrekkende woonwagenbewoners in contact komen en aan sociale ondersteuning doen, is deze brochure een handig startpunt.

Wie zijn de woonwagenbewoners?

Veel mensen zien alle woonwagenbewoners als één homogene groep, maar onderling onderscheiden woonwagenbewoners wie tot welke deelgroep behoort. In Vlaanderen en Brussel zijn namelijk drie groepen woonwagenbewoners aanwezig: de Manoesjen (een honderdtal gezinnen), de Voyageurs (zo'n 5.000 tot 10.000 mensen) en de Roms (ongeveer driehonderd gezinnen). Deze groepen vinden hun afkomst belangrijk en identificeren zich met hun groep: Voyageurs, Manoesjen of Roms.¹

1. Voyageurs

De Voyageurs zijn eigenlijk een autochtone groep, die de nomadische cultuur heeft overgenomen wegens economische redenen. Ze stammen af van gezinnen die in de 19de en 20ste eeuw aan de kost kwamen door een trekkend bestaan. Ze hielpen bij de oogst en deden andere seizoensarbeid, of ze leurduren deur aan deur met kleien huishoudwaren. Veel Voyageurs zijn vandaag nog steeds actief als zelfstandige handelaars. Maar het rondtrekken om aan de kost te komen, is voor de meesten onder hen niet meer rendabel. Voyageurs spreken Nederlands, maar gebruiken ook nog woorden uit het Bargoens, een eigen dialect.²

2. Manoesjen

In Vlaanderen en Brussel verblijven sinds de 15de eeuw verschillende Manoesj-families, meestal in woonwagens. Ze trekken niet echt meer rond. Allemaal hebben ze de Belgische nationaliteit. De meesten onder hen verkiezen een woonwagen boven een huis. Volgens verschillende bronnen zijn de Manoesjen oorspronkelijk afkomstig uit India, ergens bij de grens met het huidige Pakistan. Ze hebben zich vanuit India doorheen de geschiedenis verspreid over andere continenten, waaronder ook West-Europa. Manoesjen (of Sinti) spreken een verduitste versie van het Romanes: het Manoesj. Nog steeds geven de Manoesjen in Vlaanderen die taal aan hun kinderen door. Hun tweede taal is de taal van de omgeving: het Frans of het Nederlands.³

3. Roms

Het overgrote deel van de Roms is oorspronkelijk afkomstig uit het noorden van India. In Europa wonen de meeste Roms in de Balkan, in Centraal- en Oost-Europa. Sinds de afschaffing van de slavernij in Roemenië, op het einde van de 19de eeuw, zijn heel wat Roms naar West-Europa gekomen. Sindsdien verblijven er ook Roms in Vlaanderen en Brussel. Bijna alle Roms in ons land zijn familie van elkaar. Ze hebben de Belgische of de Franse nationaliteit en verkiezen een woonwagen boven een huis. Roms spreken Romanes. Frans is hun tweede taal, maar de jongere generatie die in Vlaanderen schoolloopt, spreekt Nederlands.⁴

¹ Delen van de inleidende tekst werden overgenomen uit het boek van Kim Janssens (2019): "Een leven lang opgejaagd. De plek van woonwagenbewoners in Vlaanderen" (uitgegeven door Lannoo Campus. Wanneer dit het geval is verwijzen we in een voetnoot naar de pagina in het boek waar je deze tekst kan terugvinden.

² Janssens (2019): p.32

³ Janssens (2019): p.33

⁴ Janssens (2019): p.34

Wie zijn geen woonwagenbewoners?

Roma

Onze Roms en Manoesjen hebben dezelfde etnische achtergrond en herkomst als de Roma. Maar de woonwagenbewoners verblijven al veel langer in ons land, wat de ontwikkeling van hun taal en cultuur heeft beïnvloed. Velen hebben de Belgische nationaliteit. Roma daarentegen zijn gemeenschappen die vrij recent, sinds 1990, vanuit Oost-Europa naar ons land zijn gekomen. Deze groep verschilt van de Belgische nomadische gemeenschappen (Roms, Manoesjen en Voyageurs), onder meer omdat ze een mobiele woonst niet boven een vaste woning verkiezen.⁵

☛ Meer informatie over Roma kan je vinden op de website: ROMA.FOYER.BE

Foorreizigers

Foorreizigers zijn Vlamingen die een specifiek beroep uitoefenen en door hun reizend bestaan veel met de Voyageurs gemeen hebben. Het leven in een woonwagen en het steeds rondtrekken om geld te verdienen maken van al deze nomadische culturen deel uit. Maar de foorkramers nemen een heel andere maatschappelijke en vaak ook economische positie in ten aanzien van de samenleving. Ze brengen ontspanning en vertier bij de bevolking. Ze worden beter ontvangen door het publiek en de lokale overheden. Het contact met de buitenwereld is groter. In 2014 hebben de verenigingen van de foorkramers hun cultuur laten erkennen als Vlaams immaterieel cultureel erfgoed. Foorkramers benadrukken hiermee dat hun cultuur verschilt van die van de 'gewone' woonwagenbewoners.⁶

Personen zonder woonwagetraditie

Daarnaast zijn er ook mensen die in een mobilehome of caravan wonen, maar in tegenstelling tot Roms, Voyageurs en Manoesjen niet zijn opgegroeid met de woonwagencultuur. Zij worden strikt genomen geen woonwagenbewoners genoemd, omdat het wonen in een woonwagen geen deel uitmaakt van hun cultuur. Vaak kiezen deze mensen voor een mobiele woonvorm omwille van financiële overwegingen: de klassieke woonmarkt is voor hen onbetaalbaar geworden. Deze mensen komen in financiële problemen na een periode van ziekte of een echtscheiding, of na een periode van werkloosheid of dakloosheid, en beslissen daarop om te gaan wonen in een betaalbare caravan, meestal op een camping of in een weekendverblijf. Het merendeel van deze mensen zijn alleenstaande mannen. Ook al noemen we deze personen in strikte zin geen woonwagenbewoners, toch kunnen ze met gelijkaardige problemen geconfronteerd worden en hebben ze recht op een referentieadres om zich administratief in orde te maken.

⁵ Janssens (2019): p.35 en 38

⁶ Janssens (2019): p.59

De woonsituatie van woonwagenebewoners vandaag

Hoewel het merendeel van de woonwagenebewoners verkiest in een woonwagen te wonen, blijkt dat vandaag niet altijd mogelijk. Hoe komt dit?

Residentiële woonwagenterreinen

De meeste woonwagenebewoners die in Vlaanderen in een woonwagen wonen, verblijven op een **residentiële woonwagenterrein** dat wordt beheerd door een gemeente. De gemeente is verantwoordelijk voor de aanleg en de inrichting van het terrein. Dat houdt in dat er aansluitingen zijn voor alle nutsvoorzieningen en dat er basis sanitair per standplaats aanwezig is, in een apart dienstgebouw. De bewoners zorgen zelf voor een woonwagen. De kosten van water en elektriciteit moeten de bewoners zelf betalen. Bovendien betalen ze een huur per standplaats aan de lokale overheid en moeten ze zich houden aan de regels van een huishoudelijk reglement.

Uit het Strategisch Plan Woonwagenebewoners 2012-2015 van de Vlaamse overheid blijkt dat er in Vlaanderen ongeveer 2.576 personen in een woonwagen wonen op de 32 officiële woonwagenterreinen. Hiervan behoren ongeveer 7 op de 10 mensen tot de Voyageurs, 2 op de 10 is Rom en iets minder dan 1 op 10 beschouwt zichzelf als Manoesj.⁷

Wie in een woonwagen woont, verkiest meestal om tijdens de winter op een vaste standplaats te blijven staan. Het effectieve rondreizen met de woonwagen (of mobilhome) beperkt zich dan tot de zomermaanden. Er wordt gereisd om op vakantie te gaan met een groep vrienden of familie, om op familiebezoek te gaan, om extra geld te verdienen of omwille van een bedevaart.

Tekort aan standplaatsen

Maar omwille van een groot tekort aan standplaatsen op residentiële terreinen hebben heel veel families geen vaste (winter-) standplaats. Het Minderhedenforum schat het tekort op zo'n 1.000 plaatsen voor Vlaanderen. Nochtans kunnen de steden en gemeenten in Vlaanderen een subsidie krijgen van de Vlaamse overheid voor de aankoop van gronden en de aanleg van een nieuw woonwagenterrein, of voor de renovatie van een oud terrein.

➤ Meer informatie over de subsidieregels vind je hier: WWW.AGII.BE/THEMA/BIJZONDERE-GROEPEN/WOONWAGENEbewoners/HOE-VRAAG-JE-EEN-SUBSIDIE-AAN-VOOR-DE-AANLEG-VAN-EEN-WOONWAGENTERREIN

⁷ Janssens (2019): p.28

Door het tekort aan staanplaatsen voor woonwagens, verblijven vele woonwagenbewoners in **huizen**: schattingen variëren van 5.000 tot 10.000 personen. Hoewel ze in een huis wonen, blijft de woonwagen deel uitmaken van hun culturele identiteit en beschouwen ze zichzelf nog steeds als woonwagenbewoner, met een afkomst als Manoesj, Voyageur of Rom.⁸ Als je woonwagenbewoners vraagt waarom ze niet tevreden zijn in een huis, antwoorden ze vaak dat ze het gevoel hebben dat de vier muren op hen afkomen. Ze voelen zich opgesloten en missen voornamelijk de familiale en sociale contacten op het woonwagenterrein.⁹

Daarnaast **trekken** heel wat woonwagenbewoners **noodgedwongen rond** omdat ze geen vaste standplaats hebben. Het Minderhedenforum schat dat dit geldt voor ongeveer 300 gezinnen. **Het merendeel van de gedwongen rondtrekkenden in Vlaanderen en Brussel zijn Roms.** Op dagelijkse basis gedwongen rondtrekken vergt veel van de families. Zonder vaste uitvalsbasis is het moeilijk om een stabiel leven op te bouwen:

- Ze zijn afhankelijk van doortrekkersterreinen, campings en pleisterplaatsen.
- Een aantal van deze gezinnen hebben zelfs geen eigen onderdak meer. Ze zijn niet meer in staat om een eigen caravan aan te schaffen omdat ze geen financiële middelen hebben.
- Deze mensen zijn afhankelijk van de steun van andere familieleden en verblijven in zeer armoedige omstandigheden.
- Ze hebben moeilijk toegang tot hulpverlening.

Doortrekkersterreinen

Een doortrekkersterrein voor woonwagenbewoners is een terrein met minimale basisvoorzieningen, waar woonwagenbewoners op doorreis welkom zijn voor een verblijf van twee tot drie weken. Er is gemeenschappelijk sanitair. Momenteel zijn er in Vlaanderen drie doortrekkersterreinen: in Gent, Asse en Kortrijk. Een vierde doortrekkersterrein opent in Lille in het najaar van 2020. Gemiddeld is er een opvangcapaciteit voor 20 gezinnen.

Een doortrekkersterrein wordt aangelegd en beheerd door een lokale overheid of provincie. Op elk doortrekkersterrein wordt een technisch beheerder of terreinverantwoordelijke aangeduid. Deze beheerder overziet het onderhoud van het terrein, de naleving van de regels, de registratie van gezinnen, ... Daarbovenop zetten sommige terreinen ook in op sociaal beheer van het terrein. Het sociaal beheer zorgt voor een brug naar de verschillende sociale en gezondheidsinstanties. Indien nodig biedt het sociaal beheer ondersteuning bij de administratie van de woonwagenbewoners. Ook het organiseren van sport- en spelactiviteiten op het terrein en het organiseren van uitwisseling tussen woonwagenbewoners en niet-woonwagenbewoners komen aan bod.

Pleisterplaatsen

Een gemeente kan een groep rondtrekkende woonwagenbewoners een tijdelijke toelating geven om op haar grondgebied te verblijven. Dit kan op een plaats die niet ingericht is voor permanent verblijf (een weide of een leegstaande parking). De woonwagenbewoners moeten wel toegang hebben tot water en sanitair. Zo kan een waterkraan in de buurt dienstdoen en kunnen werf toiletten geplaatst worden. De gemeente wijst ook een plek toe waar de huisvuilzakken moeten gedeponeerd worden.

⁸ Janssens (2019): p.28

⁹ Janssens (2019): p.79

Referentieadressen voor rondtrekkende woonwagebewoners

Om administratief in orde te zijn, kunnen rondtrekkenden zonder domicilieadres zich inschrijven op een referentieadres bij een (hiervoor erkende) vzw of bij een natuurlijk persoon. Er zijn momenteel drie vzw's die een referentieadres aanbieden aan rondtrekkende woonwagebewoners:

- Het referentieadres van Antwerpen (CAW Antwerpen – wordt in 2021 overgenomen door Caritas Vlaanderen) heeft momenteel een 300-tal ingeschreven personen.
- In Brussel (Foyer vzw) zijn dit er ongeveer 180.
- In Brugge (Mensen van de Weg vzw) gaat het om een 80-tal personen.

In Brussel en Antwerpen zijn voornamelijk Roms ingeschreven. In Brugge gaat het vooral om Voyageurs. Het referentieadres voor woonwagebewoners is er enkel voor wie meer dan 6 maanden per jaar rondtrekt.

- ☛ De wetgeving rond referentieadressen vind je hier: WWW.AGII.BE/THEMA/BIJZONDERE-GROEPEN/WOONWAGENBEWONERS/HOE-WERKT-EEN-REFERENTIEADRES-VOOR-RONDTREKKENDEN

De referentieadressen bieden een plaats waar woonwagebewoners hun post kunnen komen ophalen. Een referentieadres heeft een vaste beheerder die de post aan de gezinnen overhandigt en hen bijstaat bij vragen. De meeste rondtrekkenden komen hun post om de twee of drie weken ophalen. Sommigen volgen hun administratie goed op en komen zelfs elke week. Anderen komen slechts na enkele maanden.

De beheerders kennen de gezinnen en familierelaties binnen de Rom gemeenschap goed. Vaak zijn ze al generaties lang een belangrijk aanspreekpunt voor de rondtrekkenden. De beheerders van de referentieadressen zijn beschikbaar voor administratieve ondersteuning en nemen daarbovenop een belangrijke brugfunctie op tussen de woonwagebewoners en andere diensten. Zo bemiddelen de beheerders tussen Roms en politiediensten, scholen, de jeugdbrigade, OCMW's, etc.

Wat is eigen aan de woonwagengewoners en de woonwagencultuur?

Elk mens heeft een andere voorgeschiedenis en achtergrond. Je verleden, wat je allemaal hebt meegemaakt, de gewoontes die je (onbewust) overnam, je opleiding, je cultuur... Alles draagt bij tot je referentiekader. Het bepaalt hoe je naar de wereld en naar andere mensen kijkt, hoe je handelt en wat je verwacht van anderen en van jezelf. Als hulpverlener ben je waarschijnlijk opgegroeid met een ander referentiekader dan de meeste woonwagengewoners. Onbewust heb je ook een bepaald beeld van woonwagengewoners in je hoofd, mogelijks gevormd door (negatieve) stereotypen en vooroordelen die in de media gereproduceerd worden. Bewust omgaan met je eigen kijk en de kijk van je cliënt, geeft jou als hulpverlener handvaten om vertrouwen te scheppen, misverstanden sneller te ontdekken en uit de weg te gaan, en helpt je om samen de juiste stappen te zetten.

Wat extra inzicht in de woonwagencultuur kan je helpen om je cliënten beter te begrijpen en is een eerste stap in een succesvol traject van **cultuursensitieve hulpverlening**. De diversiteit binnen de woonwagengewoners is groot. Ondanks de grote verscheidenheid tussen de verschillende groepen en tussen families onderling, hebben woonwagengewoners ook een aantal gemeenschappelijke kenmerken:

De betekenis van de woonwagen

De meeste woonwagengewoners verkiezen nog steeds om in een **woonwagen of caravan** te wonen. Ook voor wie in een huis woont, blijft de woonwagen het symbool van hun culturele identiteit. De woonwagen staat voor **vrijheid en flexibiliteit**, een **bruisend gemeenschappelijk leven**, het **belang van familie** (dichtbij te hebben) en te **zorgen voor elkaar**. Woonwagengewoners zijn erg solidair en kunnen op elkaar terugvallen als het moeilijk gaat.

Sterke traditionele waarden

Ze hechten veel belang aan hun gebruiken en tradities, die nog steeds worden doorgegeven aan nieuwe generaties. De Rom-vrouwen, bijvoorbeeld, houden zich aan bepaalde kledingvoorschriften waarbij gehuwde vrouwen geen korte rokken meer mogen dragen. Ook respecteren de Roms bepaalde reinheidsregels, bijvoorbeeld tijdens de menstruatieperiode van de vrouw. Jongens die trouwen blijven bij hun ouders. De meisjes die trouwen gaan naar de familie van de echtgenoot.¹⁰

In de opvoeding zijn vrijheid en onderhandeling basiselementen. Woonwagengewoners die in familieverband wonen, dragen zorg voor alle kinderen. Baby's en peuters worden amper opgevangen in een dagopvang of crèche. Ze blijven tot de verplichte schoolleeftijd thuis bij de moeders. Daar worden ze door iedereen gekoesterd en opgevoed.¹¹

Zelfstandigheid

De flexibiliteit en creativiteit die de woonwagengewoners tijdens het rondreizen nodig hadden om een inkomen te verwerven, komen nu nog steeds terug in hun keuze voor **zelfstandige arbeid** boven werken in loondienst. Onder alle omstandigheden je plan trekken, is een leuze die er bij woonwagengewoners van kindsbeen af ingelepeld wordt. Veel woonwagengewoners hebben een uitgesproken 'pluk de dag' mentaliteit. Ze leven in het hier en nu. Ze plannen weinig vooruit.

Vervolging, uitsluiting, discriminatie Maar ook de eeuwenlange vervolging van woonwagengewoners maakt deel uit van hun referentiekader, en uit zich vandaag nog in een **overlevingscultuur** en **wantrouwen naar de maatschappij** en hulpverlening.

¹⁰ Janssens (2019): p.35

¹¹ Janssens (2019): p.53

Woonwagenbewoners leefden tijdens hun reizen steevast in een overlevingsmodus, omdat ze van de ene op de andere dag konden worden verplicht om met hun hele hebben en houden naar een ander dorp of een andere stad te verhuizen. De grote armoede, het steeds verjaagd worden door politie en gemeente, de moeilijke aansluiting bij het onderwijs en het diepe wantrouwen hebben geleid tot **maatschappelijke uitsluiting**.¹²

Tijdens de Tweede Wereldoorlog bijvoorbeeld, werden woonwagenbewoners en Roma het slachtoffer van de uitroeiingspolitiek van de nazi's. Ook na de Tweede Wereldoorlog ging het controleren van de woonwagenbewoners door. In België werd een speciale 'zigeunerkaart' ingevoerd, afgeleverd door de vreemdelingenpolitie. Het doel was om de verblijfplaatsen van de rondtrekkenden te registeren. Pas in 1975 werd de kaart afschaft.

In 1990 kregen alle woonwagenbewoners, voornamelijk Manoesjen en Roms, eindelijk een volwaardige Belgische identiteitskaart.

De effecten van de afwijzingen en uitsluiting uit het verleden zijn vandaag nog steeds voelbaar.¹³ Er heerst een 'wij-zij-denken'. Het wantrouwen tegenover alles wat uit een andere maatschappij komt, is onverminderd groot. Woonwagenbewoners staan daardoor weigerachtig tegenover inmenging van buitenaf. Met als gevolg dat ze zich isoleren in hun groep en dat ze zich meer terugplooiën op de eigen familie.

"Ik trek het mij niet aan als de mensen racistisch zijn. Ik weet dat ik geen slecht mens ben en niemand kwaad doe. Het effect is wel dat ik mij terugtrek uit de maatschappij. Burgers willen niets met mij te maken hebben en ik wil ook niets met hen te maken hebben." – Rom, 48 jaar¹⁴

¹² Janssens (2019): p.63-64

¹³ Janssens (2019): p.23

¹⁴ Janssens (2019): p.72

Bepaalde families leven ook vandaag nog in overlevingsmodus. Ze hebben geen vaste verblijfplaats en trekken constant rond. Dit leidt tot een sterk **hier-en-nu-denken**. Mensen die in extreme onzekerheid leven, hebben immers weinig mentale ruimte om plannen te maken en vooruit te kijken. Ze focussen sterk op vandaag.

Culturele transitie

Cultuur beweegt echter altijd, zo ook de woonwagencultuur. Sommige van de hierboven opgesomde kenmerken staan onder druk of zijn stilaan aan het wijzigen. Door de grote hoeveelheid aan maatschappelijke uitdagingen, komt de draagkracht van woonwagenebewoners onder druk te staan. Veel woonwagenebewoners hebben het moeilijk om te overleven volgens de oude overlevingstechnieken. Ook de onderlinge groepsolidariteit verdwijnt alsmear meer en maakt plaats voor de 'ieder-voor-zich' mentaliteit. Elk gezin moet apart zien te overleven. Vandaag hebben heel wat woonwagenebewoners het moeilijk om de eindjes aan elkaar te knopen.

Kim Janssens: "Toen ik twee decennia de woonwagens bezocht, was het er vaak een gezellige drukte. Er was altijd wel iemand thuis. Je viel bijna over de hoop schoenen aan de voordeur, de koffie stond op het vuur, de kachel brandde elke dag. Het dagelijks leven vond plaats in de kleine leefruimte met keuken. Vaak stond de televisie aan, liepen kinderen de wagen in en uit, en zat er een hondje onder de tafel aan je voeten. Het interieur was gezellig en versierd met beeldjes en foto's, af en toe een Mariabeeldje of plastic bloemen. Vanuit de zetel had je van achter de kanten gordijnen zicht op het hele woonwagenterrein en kon je snel zien wie er thuis was of niet. In de zomer stond de deur van de wagen altijd open en vond het leven vooral buiten plaats.

Tegenwoordig vinden woonwagenebewoners het belangrijk om meer ruimte, luxe en comfort te hebben. De woonwagens worden dan ook steeds groter. De moderne woonwagens lijken meer op gewone huizen. Het blijven verplaatsbare woningen, geplaatst op een onderstel waaronder wielen kunnen worden gemonteerd, maar ze zijn helemaal niet meer bedoeld om mee rond te trekken. Het wonen in een woonwagen zorgt toch nog voor een gevoel van vrijheid en flexibiliteit. Maar niet iedereen kan zich een dure en grote woonwagen veroorloven. Sommigen moeten het stellen met een tweedehandswagen van twintig jaar oud."¹⁵

¹⁵ Janssens (2019): p.44-45

Hulpverlening aan gedwongen rondtrekkende woonwagenbewoners

Uit het voorgaande blijkt dat er veel diversiteit is binnen de groep woonwagenbewoners. Sommigen wonen in huizen, anderen in luxe-woonwagens op residentiële terreinen of in oudere, kleinere woonwagens. Maar een deel van

hen is gedwongen rond te trekken en is maatschappelijk bijzonder kwetsbaar. We focussen op deze groep rondtrekkende woonwagenbewoners in het vervolg van deze brochure.

Wie zijn de rondtrekkende woonwagenbewoners?

Vele woonwagenfamilies hebben geen vaste (winter-) verblijfplaats meer en zijn gedwongen om het hele jaar door rond te reizen, steeds op zoek naar een veilige haltplaats. Deze gedwongen rondtrekkende woonwagenbewoners zijn bijzonder kwetsbaar. Het gaat voornamelijk om **Rom-gezinnen**. Het Minderhedenforum schat dat er minstens 300 gezinnen gedwongen rondtrekken zonder enige vaste uitvalsbasis. De meerderheid van hen werd gedurende de laatste vijf à tien jaar van hun illegaal (maar gedoogd) privéterrein verdreven door de lokale overheid omdat ze geen vergunning hadden om er te wonen, ook al stonden ze er al vele tientallen jaren.

De gedwongen rondtrekkenden zitten meestal in een financieel moeilijke positie. Ze hebben geen vast inkomen. Vaak leven ze enkel van hun kinderbijslag. Zonder vast adres mislopen ze vaak sociale rechten en uitkeringen. De opgejaagde levenswijze van de rondtrekkenden is niet gezond en de dagelijkse onzekerheid maakt veel mensen ziek. De kinderen kunnen geen school volgen en zieken missen adequate verzorging. Ze reizen niet meer uit vrije wil, maar omdat de maatschappij hen dwingt te vertrekken. Dat terwijl ze verlangen naar rust en een vaste plaats, van waaruit ze hun sociaal, familiaal en economisch leven kunnen organiseren.

“Wij staan al 10 jaar met onze caravans op deze plaats. Maar nu zijn er problemen met de gemeente. Ze willen de carpoolparking uitbreiden en ze willen ons weg. Hiervoor stonden we in een andere gemeente, maar ook daar zijn we weggejaagd, toen er een nieuwe burgemeester kwam. We hebben toen een jaar rondgetrokken. De gemeente hier biedt ons geen alternatieve plaats om te wonen. Terwijl we hier graag wonen. We hebben hier alles. De kleinkinderen gaan hier naar school. We hebben onze dokter en apotheker in de buurt. Als we verplicht worden te vertrekken, moeten we helemaal opnieuw beginnen.” – Rom, 48 jaar¹⁶

Economisch blijven de rondtrekkenden vaak vasthouden aan hun traditionele handel, bv. in tweedehandsauto's. Maar tegenwoordig komen ze daarmee moeilijk rond. Bovendien worden ze de laatste jaren extra streng gecontroleerd door politie en justitie. Ondertussen verdwijnt de groepssolidariteit bij de Roms. De problemen van de Roms kunnen niet meer door de groep worden opgevangen. Elk gezin staat er meer en meer alleen voor. Dat heeft onder meer te maken met een groter wordende concurrentie bij het vinden van standplaatsen.¹⁷

¹⁶ Janssens (2019): p.82

¹⁷ Janssens (2019): p.80

Voorbeeld: Een hobbelig woonparcours, nog steeds zonder 'happy ending'.

Op het doortrekkersterrein staat de caravan van een Rom-koppel met twee kinderen. Vaak staan ze samen met drie andere caravans van familieleden: de ouders van de man, zijn twee broers en hun gezinnen. Ze trekken van doortrekkersterrein naar doortrekkersterrein. Vaak is er echter geen plaats. Dan weten ze niet waar naartoe. Soms stranden ze op een camping, in een veld, op een verlaten weg. Maar het liefst staan ze op het doortrekkersterrein van X: dat voelt momenteel als hun thuis aan. (Omwille van de privacy gebruiken we geen echte namen en plaatsnamen)

Ooit kocht de man samen met familieleden een terrein in Y. Het werd daarvoor al gebruikt als weekendverblijf. Ze hebben er twee jaar kunnen staan. Het was er goed: er was elektriciteit en dankzij de vaste uitvalsbasis konden zijn kinderen er naar school. Dit is erg belangrijk voor hem, want zelf is hij vroeger ook naar school geweest. Dat wil hij ook voor zijn kinderen. Maar na een tijdje werden

ze verdreven door de gemeente omdat het terrein niet juist vergund was. Ze kregen er zelfs nog een fikse boete bovenop. Toen zijn ze weer moeten gaan rondtrekken. Ze woonden gedurende een winter op een appartement. Dat was geregeld door het OCMW met bemiddeling van de beheerder van het referentieadres.

De man is dankbaar dat het OCMW hen toen geholpen heeft. Maar het appartement was geen oplossing voor hen. Zijn vrouw had het er erg moeilijk en werd depressief. Ze was de hele dag alleen thuis terwijl hij ging werken. Ze miste de rest van de familie, want ze zijn het gewend om altijd bij de familie te zijn. De man zijn wens is om een vast terrein te hebben, toch zeker voor de winter. Dan kunnen de kinderen terug naar school gaan, kan hij vast werk vinden en kan zijn zieke vader betere medische zorgen krijgen.

(Bron: beheerder doortrekkersterrein Gent)

Twaalf tips voor hulpverleners in het werken met rondtrekkende woonwagenbewoners

De rondtrekkende woonwagenbewoners zijn een doelgroep met vele uitdagingen. Hun welzijns- en ondersteuningsnoden zijn vaak complex, hun situatie precair, ze staan wantrouwig tegenover hulpverleners en de maatschappij, ze hebben geen inkomen, geen vaste woonplaats, ... Daarbovenop komen allerhande administratieve regels die het hen moeilijk maken om hun rechten uit te putten. Het ontbreekt hen vaak aan de vaardigheden om de juiste hulpverlening te vinden. Nochtans is de nood aan hulpverlening er wel.

Verlies de diversiteit tussen de rondtrekkende woonwagenbewoners onderling niet uit het oog. Tussen gezinnen en families onderling zijn grote

verschillen in armoedesituatie, zelfredzaamheid en de mate waarin mensen initiatief nemen om hun leven in handen te nemen. Daarom is een aanpak op maat van de personen of de gezinnen een noodzaak.

Hieronder krijg je twaalf tips voor het werken met rondtrekkende woonwagenbewoners.

Aan de hand van concrete praktijkvoorbeelden vergroten we je inzicht en helpen we je op weg. Je leest hoe je als hulpverlener een verschil kan maken voor deze kwetsbare groepen en welke hulpverleningsmethodieken hun nut al bewezen hebben.

TIP 1: Werk met brugfiguren

Medewerkers op het referentieadres en het doortrekkersterrein

Een rondtrekkende woonwagenbewoner komt waarschijnlijk niet zomaar bij je permanentie of onthaal terecht. De meeste rondtrekkenden zijn niet bekend met de sociale diensten en zullen zelf de stap naar hulpverlening niet zomaar zetten. Hierdoor kan je als hulpverlener de indruk krijgen dat 'ze er niet zijn', 'ze geen hulp nodig hebben' of 'ze niet binnen je werkingsgebied verblijven'. Dit klopt echter niet altijd. De rondtrekkenden verblijven over heel Vlaanderen, Brussel en Wallonië. Ze staan op één van de vier doortrekkersterreinen in Vlaanderen, op pleisterplaatsen verspreid over het hele land (zoals ongebruikte wegen, velden, parkings), op campings, op (niet-vergunde) privéterreintjes van familieleden, ... Ze zijn er weldegelijk, maar ze zijn niet altijd zichtbaar.

De problemen waarmee de rondtrekkenden te maken hebben, komen meestal aan het licht wanneer ze op een doortrekkersterrein staan of bij de beheerder van de referentieadressen aankloppen. Deze brugfiguren kennen de problemen waarmee de gezinnen te maken hebben. Zij zijn cruciale partners en het is dus belangrijk om samen met hen de hulpverlening op te nemen.

Als hulpverlener zijn de referentieadressen van Antwerpen en Brussel het contactpunt bij uitstek bij het opzetten van een hulpverleningstraject rond een Rom-gezin. Vaak kennen de beheerders de familie al lang en hebben ze een goede vertrouwensrelatie.

Ook de beheerder van het doortrekkersterrein ziet doorheen het jaar vaak dezelfde gezinnen terugkeren. Ze kennen de families dus goed en bouwen een vertrouwensband op. Vaak hebben de beheerders bovendien een zeer goed beeld van de gezinnen omdat ze de hele familie zien, ook de vrouwen en kinderen, en dit in hun dagelijkse thuissituatie. Ze brengen bezoekjes in de caravans en bieden een luisterend oor waar nodig. Ze zijn een bekend gezicht voor de woonwagenbewoners en daardoor onmisbaar als brugfiguur. Bovendien zien ze ook die families die zelfs geen referentieadres hebben en administratief met niets in orde zijn. Deze laatste groep valt overal tussen de mazen van het net en leeft in zeer schrijnende omstandigheden. Vaak zijn de doortrekkersterreinen hun enige aanknooppunt met de maatschappij.

Voorbeeld: Doortrekkersterrein luidt de alarmbel, maar wie helpt?

Op het doortrekkersterrein staat een Rom-gezin bestaande uit een grootmoeder, twee dochters en een kleinkind. Het kleinkind van één jaar heeft opvolging nodig wegens een levensbedreigende medische aandoening. De moeder van het kind heeft zware epilepsie. Door het gebrek aan een vaste standplaats is er geen goede medische opvolging. Zo heeft het gezin geen vaste arts. Ze krijgen niet de medische zorgen die ze nodig hebben.

Het gezin heeft geen enkele vaste uitvalsbasis. Ze weten niet waar naartoe. Ze hebben zelfs geen referentieadres. Zonder adres slagen ze er niet in om hun basisadministratie in orde te krijgen. Het gezin heeft geen enkel inkomen en ontvangt zelfs geen kinderbijslag. De vrouw heeft immers geen bankrekening en ook uitbetaling per cheque lukt niet omdat ze geen geldige identiteitskaart heeft. Het lokale OCMW wijst hun steunaanvraag af, want 'ze wonen niet permanent in de gemeente'. De echtgenoot zit momenteel in hechtenis. Zonder haar partner weet de vrouw niet hoe te overleven. Hij was degene die af en toe wat

geld mee naar huis bracht. Ze stelt alle hoop op zijn terugkeer, maar perspectief hierop is er nog niet.

De beheerder van het doortrekkersterrein trekt aan de alarmbel. Wie neemt het voor dit gezin op? Wie helpt hen verder? Hij zoekt naar hulpverleners die het gezin kunnen begeleiden. Het lokale CAW? Een referentieadres dat het gezin kan inschrijven? Kan budget gevonden worden om het gezin enkele maanden op een camping te huisvesten, en hen zo enige stabiliteit te bieden? De tijd tikt verder en de drie weken die het gezin op het doortrekkersterrein mag verblijven zijn zo voorbij. Ze moeten weer vertrekken. Waar naartoe? Verdwijnen ze van de radar? Lukt het de geëngageerde hulpverleners om contact met de familie te leggen, en te houden? Binnen vier maanden heeft het gezin opnieuw een plaats gereserveerd op het doortrekkersterrein. Eerder was er geen ruimte voor hen... Zal hun situatie tegen dan verbetering kennen?

(Bron: beheerder doortrekkersterrein Asse)

Andere vertrouwenspersonen

Naast de ondersteuners van de referentieadressen of de doortrekkersterreinen, zijn er uiteraard nog **andere medestanders** die je kunt betrekken in je hulpverlening. Denk maar aan een wijkagent of een terreintoezichter, die de bewoners van een specifiek woonwagenterrein goed kennen en er een vertrouwensband mee hebben. Of een maatschappelijk assistent van een sociale dienst, die al jaren de dossiers van bepaalde families opneemt. Zij kunnen een belangrijke brug zijn tussen de maatschappij en de woonwagengewoners. Vaak hebben de cliënten met deze personen al positieve ervaringen en kan het daarom interessant zijn om hen te betrekken bij je hulpverlening.

Daarom is het belangrijk om **een sociale kaart** te maken die niet alleen zicht geeft op alle sociale instanties rond het gezin of het individu, maar die ook weergeeft welke hulpverleners en brugfiguren een belangrijke rol kunnen spelen in de ondersteuning.

TIP 2: Werk laagdrempelig

Brugfiguren, zoals beheerders van referentieadressen en doortrekkersterreinen, hebben zelf niet altijd de tijd, middelen, hulpverleningsvaardigheden of het mandaat om de gezinnen verder te helpen met hun welzijns- en ondersteuningsvragen. Zij zoeken daarom continu naar manieren om de gezinnen door te verwijzen naar een geschikte hulpverlener. Dit blijkt in de praktijk niet altijd makkelijk te verlopen.

Eenzijds is het doorverwijzen van de doelgroep moeilijk door wantrouwen binnen de Rom-gemeenschap. Door generaties lang aan de rand van de maatschappij te leven is het wantrouwen gegroeid. Zal een hulpverlener hun situatie wel begrijpen? Zal deze persoon hen wel echt verder helpen, of dreigt de tussenkomst te leiden tot het aankaarten van hun illegale inkomsten, het plaatsen van hun kinderen, een nieuwe teleurstelling? De stap zetten naar hulpverlening is dus allesbehalve evident voor rondtrekkenden. Het werken met vertrouwde gezichten als brugfiguur is daarom cruciaal.

Anderzijds liggen er ook een aantal drempels bij de hulpverlening zelf. Door de manier van werken van sommige sociale organisaties, bereiken ze bepaalde doelgroepen moeilijker. Door te zorgen dat je zo laagdrempelig mogelijk werkt, vergemakkelijk je als hulpverlener de doorverwijzing. Enkele concrete tips van de beheerders van de referentieadressen:

- Wees makkelijk bereikbaar. Zeker voor initieel contact werkt een permanentiemoment (zonder lange wachttijden) het beste. Rondtrekkenden kunnen ongeduldig zijn en willen snel geholpen worden. Terugkomen voor een nieuwgemaakte afspraak is een grote drempel en bovendien niet evident omdat ze op dat moment niet per se in de buurt van je organisatie staan met hun woonwagen.
- Woonwagenbewoners verplaatsen zich meestal per auto. Een locatie waar ze (gratis) kunnen parkeren is dus een groot pluspunt.
- Als je toch een afspraak moet geven, dan is een afspraak op een strikt uur vaak moeilijk voor de rondtrekkenden, bv. door mogelijk oponthoud in het verkeer. Het werkt beter als je cliënten vraagt langs te komen binnen een bepaald tijdsinterval, bv. tussen 13u en 14u.
- Naar een onbekende locatie of persoon toestappen is voor rondtrekkenden een grote drempel. Zorg daarom voor een vast aanspraakpersoon in je organisatie en/of werk met brugfiguren die de toeleiding kunnen faciliteren.
- De meeste rondtrekkende Roms zijn Franstalig. Sommigen spreken ook Nederlands. Een hulpverlener die vlot Frans spreekt, is een meerwaarde.

Laagdrempelig werken is vooral belangrijk om de eerste contacten met je cliënt te waarborgen. Op langere termijn kan gewerkt worden aan zelfredzaamheid door cliënten vertrouwd te maken met striktere regels. Zo leren ze hoe het er in andere organisaties aan toegaat.

Voorbeeld: Drempels naar hulpverlening.

Door verschillende drempels hebben woonwagenbewoners het moeilijk om zelf de stap te zetten naar ondersteuning. Ze zijn bijvoorbeeld bang dat hun problemen groter worden wanneer ze de stap naar hulpverlening zetten. De begeleider moet de angst wegnemen door de verwachtingen en mogelijke resultaten helder toe te lichten. Aanwezig zijn en bereikbaar zijn, dat zijn belangrijke elementen in deze manier van werken.

Het merendeel van de rondtrekkende Roms zijn **analfabeet of kunnen niet voldoende lezen en schrijven** om hun administratie te organiseren. Ze hebben nood aan ondersteuning bij hun administratie. Merk op dat er veel diversiteit is onder de Roms. Sommige referentieadressen hebben de laatste tijd hard ingezet op het versterken van de digitale vaardigheden van hun cliënten, bijvoorbeeld door te werken met Whatsapp (spraak-) berichten.

Doorverwijzing naar een nieuwe dienst is voor de rondtrekkende woonwagenbewoners een grote drempel en vaak een reden om niet naar een nieuwe dienst te gaan, of pas als de nood heel hoog wordt (bv. naar aanleiding van de

covid19-crisis). Bij nieuwe diensten ervaren ze een gebrek aan kennis over hun leefsituatie, waardoor ze zich niet begrepen voelen. Bijvoorbeeld als ze zelf moeten uitleggen wat een referentieadres voor woonwagenbewoners is.

De **vertrouwensrelatie** met een hulpverlener is voor Roms heel belangrijk. Ze stappen niet graag naar een nieuwe hulpverlener. **Een gebrek aan continuïteit in personeel brengt het risico mee dat de doelgroep hierdoor wordt kwijtgespeeld omdat er opnieuw vertrouwen moet opgebouwd worden.**

Een medewerker die vertrekt of vervangen wordt, geeft de woonwagenbewoners – in eerste instantie – het gevoel dat ze niet meer bij de organisatie terecht zullen kunnen. Loyaliteit is erg belangrijk binnen de Rom-gemeenschap. Eens ze een nieuwe hulpverlener leren kennen, is vooral de houding van de persoon tot de doelgroep belangrijk om een goede vertrouwensrelatie op te bouwen: *feeling* hebben met de doelgroep, de Franse taal goed machtig zijn, voldoende hulpverleningsvaardigheden hebben, ...

TIP 3: Werk outreachend

Een eerste contact tussen cliënt en hulpverlener zal makkelijker tot stand komen als je outreachend werkt. Sociale organisaties verwachten vaak dat mensen naar hun kantoren op consultatie komen. Uit ervaring blijkt dat het werken met woonwagengewoners meer resultaat oplevert als je rechtstreeks naar de mensen toe stapt en hen ontmoet in hun woonomgeving.

Outreachend werken is een methode die ingezet wordt om moeilijk bereikbare doelgroepen te bereiken. Deze methodiek wordt ook gebruikt voor straatbewoners, mensen die hulpverlening weigeren, of mensen die de energie niet hebben om hun problemen aan te pakken. Enkel door hen laagdrempelig te benaderen in hun eigen leefomgeving en *eerst* vertrouwen te winnen, kan een hulpverleningsparcours opgestart worden. Ook de woonwagengewoners zijn een groep die een outreachende benadering nodig heeft.

Je kan op verschillende manieren outreachend werken met rondtrekkende woonwagengewoners:

1. Zorg dat je als hulpverlener aanwezig bent op het referentieadres of doortrekkersterrein

De referentieadressen en doortrekkersterreinen hebben naast hun administratieve rol een belangrijke **brugfunctie**. Ze zijn een cruciale manier om de doelgroep te bereiken. De referentieadressen en doortrekkersterreinen zijn echter geen sociale dienstverleners. Voor hulpverlening moeten de rondtrekkenden terecht kunnen bij de CAW's.

- We raden aan dat een hulpverlener regelmatig aanwezig is op het referentieadres of doortrekkersterrein. Dit kan door het organiseren van vaste permanentiemomenten of door op afspraak langs te komen in samenspraak met de beheerder van het referentieadres.
- Succesverhalen ("bij die persoon worden we goed geholpen") zullen zich verspreiden via mond-aan-mond-reclame binnen de Rom-gemeenschap.

- Als sociale dienst kan je een samenwerkingsakkoord afsluiten met een referentieadres of doortrekkersterrein in je werkingsgebied. Op deze manier kunnen concrete afspraken gemaakt worden in verband met vlote doorverwijzing en outreachend werken. Ook het outreach-team van het CAW kan hierin betrokken worden.

2. Zorg dat je outreachend werkt bij een doorverwijzing, bv. door mee te gaan naar een OCMW

De stap zetten naar een nieuwe organisatie is voor rondtrekkenden erg moeilijk. Ga indien mogelijk mee met de cliënt om te zorgen dat de doorverwijzing vlot verloopt of volg minstens telefonisch op bij je cliënt en de dienst waarnaar je doorverwees. Zo kan je terugkoppelen en signaleren wanneer doorverwijzingen fout lopen. Bereid de doorverwijzing samen met de cliënt voor, door aan te geven wat de cliënt mag verwachten en hoe je hem zal begeleiden tijdens en na de doorverwijzing.

Er is speciale aandacht nodig voor outreach bij doorverwijzing naar OCMW's. Het komt immers veel voor dat woonwagengewoners (net zoals andere kwetsbare personen) bij een OCMW-onthaal worden weggestuurd zonder schriftelijke bevestiging van hun vraag. Dit mag echter niet: het OCMW is verplicht om vragen van cliënten te noteren. Als een OCMW een vraag niet notifieert, kan dit gemeld worden bij de directie van het OCMW. Het is dus belangrijk dat de cliënt in dergelijk geval terugkoppelt naar jou als hulpverlener/verantwoordelijke van het referentieadres.

Wanneer meegaan naar de afspraak niet mogelijk is, kan het ook al helpen als je van tevoren telefonisch contact opneemt om de doorverwijzing te duiden en als je een brief meegeeft aan je cliënt met de vraag aan de sociale dienst om je op de hoogte te houden van het verloop en de beslissing.

3. Werk outreachend door naar de woonwagenterreinen te gaan

Bepaalde gezinnen of gezinsleden zal je niet gauw ontmoeten bij het referentieadres of op je kantoor. Het woonwagenterrein bezoeken is daarom een goed idee om specifieke **kwetsbare personen binnen de gemeenschap te bereiken**, zoals mensen zonder auto, vrouwen en kinderen,

of alleenstaande en geïsoleerde leden van de gemeenschap. Op de referentieadressen zal je immers voornamelijk de mannelijke gezinsleden treffen. Rom vrouwen zijn verantwoordelijk voor het huishouden en de opvoeding van de kinderen en blijven daarom vaker thuis in de caravan. Outreachend werken is nodig als je oog wilt hebben voor het hele gezin.

Voorbeeld 1: Vervoersarmoede.

Het lijkt contradictorisch, maar toch: rondtrekkenden hebben vaak te kampen met **vervoersarmoede**. De doelgroep is erg afhankelijk van vervoer per auto (of taxi). Ze hebben vaak onvoldoende kennis van het openbaar vervoer. Daardoor ervaren ze moeilijkheden om diensten te bereiken in het centrum van steden. Bovendien is een rijbewijs behalen zo goed als onmogelijk voor wie niet voldoende kan lezen en schrijven. Er zijn dan ook veel mensen met een rijverbod. Daarnaast werden veel auto's in beslag genomen na een grote politieactie in 2019 (operatie Strike). De meeste Rom-vrouwen hebben geen rijbewijs, geen ervaring om zich zelfstandig te

verplaatsen en zijn dus steeds afhankelijk van familieleden.

Er zijn bovendien **gezinnen die enkel een caravan als eigendom hebben**. Ze leven zodanig in armoede dat ze geen auto kunnen betalen of hun wagen werd geconfisqueerd. Wanneer ze verplicht worden om zich te verplaatsen (bv. op politiebevel) hebben ze een groot probleem. Ze zijn steeds afhankelijk van familieleden om de caravan voor hen te verplaatsen. Andere gezinnen hebben zelfs geen eigen caravan meer en zijn afhankelijk van steun van familie om onderdak te vinden.

Word je gewezen op een **woonwagenterrein in je werkingsgebied**, bijvoorbeeld een gedoogd (niet vergund) terrein waar een familie al jarenlang leeft? Of een verlaten parking, een pleisterplaats, waar recent enkele caravans zijn neergestreken? Wees niet bang om op bezoek te gaan op het terrein. Een eerste afspraak wordt idealiter begeleid door een **brugfiguur** (bv. beheerder van een referentieadres of van een doortrekkersterrein) zodat zowel de hulpverlener als de cliënt zich meer op zijn gemak voelt. Dit helpt om wantrouwen weg te nemen. De brugfiguur kan de cliënt ook van tevoren voorbereiden op de manier van werken van de hulpverlener. Ook de CAW-outreach teams kunnen hierin betrokken worden.

Bezoeken aan de terreinen worden door de woonwagengewoners geapprecieerd als een teken van respect. Het helpt om een vertrouwensband

te smeden. Bovendien is het een efficiënte manier om proactief de situatie van kinderen en gezondheidsnoden op te sporen.

Bij gezinnen die verblijven op een (niet vergund) **privéterrein** is het aangewezen om een **lokaal partnernetwerk op te bouwen rond het terrein/het gezin**. Deze gezinnen wonen vaak jarenlang op het niet vergunde terrein en trekken bepaalde periodes van het jaar rond. Ze beschouwen hun terrein als hun vaste uitvalsbasis. Hun kinderen gaan in de buurt naar school. Maar hun woonsituatie is precair: woonzekerheid hebben ze niet. Deze gezinnen hebben meestal een referentieadres. Wanneer ze hun (domicilie-) adres op het privéterrein zouden plaatsen, zou dit een administratieve molen in gang zetten. Het gebrek aan een correcte vergunning voor het terrein komt dan aan het licht en de bewoners kunnen via een rechtszaak van hun terrein gezet

worden. Dit betekent dat ze van de ene dag op de andere verplicht worden te vertrekken van hun verblijfplaats, zonder het aanbod van een alternatieve woonplaats. Opnieuw gaan rondtrekken is dan vaak hun enige alternatief.

Voor deze gezinnen is een referentieadres dus een belangrijk vangnet. Het is belangrijk om als sociale ondersteuner proactief in te spelen op deze situatie en zelf naar mensen toe te stappen.

Outreaching werken is ook aanklampend werken

Door de omvang van hun problemen zien mensen vaak de bomen door het bos niet meer. Ze zien niet meer hoe ze zelf invloed kunnen uitoefenen op hun situatie en stranden in een passieve houding. Aanklampend werken en kort op de bal spelen zijn dan belangrijk.

De referentieadressen doen dit bijvoorbeeld door zelf actief cliënten op te bellen wanneer ze zien dat er belangrijke brieven toekomen die door de cliënt genegeerd worden.

Ook op andere vlakken, zoals gezondheidszorg, wordt outreachend en aanklampend gewerkt met rondtrekkende woonwagenbewoners.

Voorbeeld 2: Gezondheidszorg voor rondtrekkenden verbeteren.

Door het rondtrekken hebben mensen vaak geen vaste huisarts. Een consultatie bij een huisarts is daarom moeilijk. Mensen hoppen van dokter naar dokter en zijn afhankelijk van spoeddiensten en consultaties in ziekenhuizen.

Er is een gebrek aan opvolging en preventie van gezondheidsproblemen. Het uitstellen van medische zorgen is dan ook courant. Behandelingen worden vaak op de lange baan geschoven. Er is bovendien een gebrek aan tandzorg en psychische ondersteuning voor rondtrekkenden, en ze hebben gebrekkige kennis over gezonde voeding. Daarnaast doen mensen vaak aan zelfmedicatie (bv. antidepressiva) door het doorgeven van voorschriften en medicijnen.

Om de gezondheidssituatie van rondtrekkenden te verbeteren, proberen doortrekkersterreinen samen te werken met dokters en wijkgezondheidscentra in de buurt. Ook verpleegsters van Kind & Gezin komen op de terreinen om kinderen op te volgen, al zijn deze hulpverleners niet overal even goed gekend.

Lange tijd werden er weinig tot geen rondtrekkende kinderen gevaccineerd. Maar dankzij het inzetten van een **mobiel vaccinatieteam** op de doortrekkersterreinen is de situatie fel verbeterd. Vaccinaties worden nu toegediend door het Vaccinatieteam van de Provincie Antwerpen (Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid). Zij komen maandelijks op de Vlaamse doortrekkersterreinen. Ze werken outreachend met kwetsbare doelgroepen en hanteren een breder perspectief: zo zullen ze bijvoorbeeld ook volwassenen vaccineren en/of onderzoeken wanneer dit aangewezen is. Deze manier van werken werkt goed voor de woonwagenbewoners. Een belangrijk gegeven is dat het vaccinatieteam toegang heeft tot de doelgroep door het werken met vertrouwenspersonen zoals de beheerders van de doortrekkersterreinen. Dit is een goede praktijk binnen de gezondheidszorg.

TIP 4: Werk integraal, over verschillende levensdomeinen heen

Rom-gezinnen hebben vaak te maken met een kluwen van welzijnsproblemen. Ze hebben nood aan ondersteuning bij de opvoeding van de kinderen, nood aan woonzekerheid, aan begeleiding bij het vinden van een job, een school, enzoverder.

Een onthaalcontact is vaak niet voldoende om mensen echt vooruit te helpen. Die brief over een opgelopen schuld waarmee ze aan je bureau

staan, is slechts het topje van de ijsberg. Vaak vinden mensen het moeilijk om hun hulpvraag te formuleren. De meeste rondtrekkenden blijken nood te hebben aan een meer langdurige begeleiding met aandacht voor de verschillende levensdomeinen, om hun leven terug op de rails te krijgen.

Voorbeeld 1: Een financieel kluwen.

Stel dat een gezin je vraagt om een afbetalingsplan te regelen voor een oplopende schuld. Het lijkt een eenduidige vraag, maar wat zit hier allemaal achter?

Een veelvoorkomend probleem is dat het rondtrekkende gezin **geen vast inkomen** heeft. Er zijn amper Roms die tewerkgesteld zijn. Wie werkt, doet dit meestal als zelfstandige, al dan niet met het correcte statuut. Velen zijn echter niet op de hoogte van de verplichtingen die met het zelfstandigenstatuut samenhangen, zoals het betalen van btw en sociale zekerheidsbijdragen, en komen hierdoor in financiële problemen. De referentieadressen bevelen samenwerking aan met diensten die gespecialiseerd zijn in het (gratis) helpen van zelfstandigen in moeilijkheden, zoals DYZO.

De meeste Rom-gezinnen overleven met het kindergeld als enige (vaste) bron van inkomen. Andere gezinnen ontvangen zelfs geen kindergeld, omdat hun identiteitskaart verlopen is of omdat ze geen referentieadres hebben. Gezinnen hebben vaak recht op een sociale toeslag binnen het Groeipakket (de vroegere kinderbijslag), maar slagen er niet in de bewijzen voor te leggen die gevraagd worden in het onderzoek naar de inkomsten van het gezin. De beheerders van de referentieadressen ondersteunen hen hierbij. Wanneer een cheque niet uitbetaald kan worden omdat een geldig legitimatiebewijs

ontbreekt, kan een verklaring op eer (van beide ouders) een oplossing zijn. Het Kinderbijslagfonds kan de kinderbijslag dan per uitzondering uitbetalen aan de partner wiens identiteitspapieren wel in orde zijn.

Bijna alle Roms hebben de Belgische nationaliteit. Toch blijkt het zeer moeilijk om ondersteuning vanuit het OCMW te bemachtigen. Het recht op een **OCMW-leefloon is verbonden aan een vaste verblijfplaats** of domicilieadres. Mensen die staan ingeschreven op een referentieadres krijgen meestal geen leefloon. Nochtans hebben mensen die daadwerkelijk (ook in een woonwagen) in een gemeente verblijven in principe recht op leefloon. In de praktijk zijn gemeenten en hulpverleners hier niet altijd van op de hoogte en lopen mensen daardoor hun recht op leefloon mis.

Wetgeving met betrekking tot het leefloon kan je terugvinden op de website van de POD Maatschappelijke integratie: WWW.MI-IS.BE/NL/EQUIVALENT-LEEFLOON

Als hulpverlener zal je eerste taak waarschijnlijk zijn om de cliënten te ondersteunen bij het in orde maken van hun administratie (bv. vervallen identiteitskaart, bankrekening openen, kinderbijslag aanvragen) en het aanvragen van een leefloon of uitkering waar ze recht op hebben.

⇒ Vele rondtrekkenden hebben een zeer hoge schuldenberg. **De gezinnen hebben geen vast, maandelijks inkomen en behoren daardoor tot de groeiende groep van niet-bemiddelbare mensen met schulden.** Werken aan de inkomenszijde is nodig om deze situatie te doorbreken. De financiële situatie van Roms is vaak bijzonder complex. Naast de inkomenszijde is het daarom ook nodig om in te zetten op budgetbeheer en financiële educatie.

Wat regelmatig voorkomt is dat Roms bij een overlijden niet goed geïnformeerd zijn over hun rechten i.v.m. een **erfenis**. Ze staan er niet altijd bij stil dat aan een erfenis ook schulden gekoppeld kunnen zijn. Sensibilisering hierrond is van groot belang.

Zo aanvaardde een Rom-vrouw wiens vader overleden was zijn erfenis. Het vermogen van de bestond uit gelden op een rekening, een hypothecaire lening van 300.000 euro en allerlei andere schulden. Door de erfenis

te aanvaarden, erfde zijn dochter ook zijn lening en schulden. Het huis waarvoor de hypothecaire lening werd afgesloten, werd in 2019 in beslag genomen tijdens de politieactie Operatie Strike. De vrouw kan het huis dus niet verkopen. Ze wist niet dat ze ook de mogelijkheid had om de erfenis te weigeren. Op jonge leeftijd krijgt ze nu een torenhoge schuld op haar schouders, die ze wellicht nooit zal kunnen afbetalen.

Geconfronteerd met dergelijke situaties proberen de beheerders van de referentieadressen de rondtrekkenden proactief te informeren over de risico's verbonden aan een erfenis. Cliënten worden aangeraden om samen met een notaris het vermogen in zijn geheel te bekijken zodat schulden zichtbaar worden en de erfenis indien nodig verworpen kan worden.

(Bron: referentieadres Antwerpen)

Voorbeeld 2: Gezinsnoden.

Vaak komen gezinnen in contact met hulpverlening doordat hun kinderen niet aan de leerplicht voldoen. Door het rondtrekken is het voor gezinnen onmogelijk om hun kind naar een vaste school te sturen. **Er is geen gepast onderwijs voor rondtrekkenden.**

Niet via thuisonderwijs of afstandsonderwijs. Er bestaat ook geen mobiele school voor rondtrekkenden. Nochtans zeggen de meeste gezinnen hun kinderen wel naar school te willen sturen.

“Als ik met de families praat, dan zeggen zij: geef ons een zekerheid, een woonzekerheid en met alle plezier. Maar op dit moment... We zijn bijvoorbeeld aan het onderhandelen met een school. Misschien gaat de school zeggen “Oké,

we willen de kinderen hier inschrijven”, maar twee weken later moeten ze weer vertrekken (naar een ander doortrekkersterrein) en wat dan? Elke dag een afwezigheidsattest geven? Dat gaat ons niet verder helpen.” – beheerder doortrekkersterrein

Kinderen worden opgevoed met een groot gebrek aan vaardigheden (cognitieve, motorische...) die beantwoorden aan gangbare normen voor de optimale ontwikkeling van het kind. Ouders kunnen te weinig bieden (speelgoed, kleren...). Sommige ouders bieden net te veel (dure geschenken en kledij) om te compenseren. Er is **geen speelcultuur** en dus geen speelgoed in de woonwagen.

TIP 5: Werk vanuit de eigen kracht van de cliënt

Bij een krachtgerichte werking met cliënten gaat het om wat mensen kunnen, niet om hun beperkingen. Ook rondtrekkende woonwagbewoners hebben heel wat vaardigheden en talenten die ingezet kunnen worden om in hun eigen situatie te groeien of zelfs om te veranderen.

- De focus moet liggen op het zoeken naar de sterktes en mogelijkheden van de mensen, wat ze (nog zelf) kunnen.
- De cliënt bepaalt zelf wat hij of zij aankan en wat hij of zij wil bereiken.
- De hulpverlener moet trachten zo weinig mogelijk over te nemen.
- De cliënt is de eigenaar van zijn of haar eigen probleem of uitdaging.
- De cliënt heeft zelf die de sleutel tot de oplossing.

Bij rondtrekkende woonwagbewoners zal het niet eenvoudig zijn om via deze methodiek te werken omdat de multi problematiek waar zij mee geconfronteerd worden, soms het eigen kunnen overschaduwet. Maar via meer inzichten in de persoonlijkheden, de mogelijkheden en de talenten van de mensen kan je op zoek gaan naar de eigen krachten. Doe dit via informele contacten (ga bijvoorbeeld eens op de koffie in de woonwagen). Een goede vertrouwensrelatie is hierbij wel heel belangrijk.

Niet alle woonwagbewoners hebben de mogelijkheid om hun problemen zelf in handen te nemen. Steeds meer ervaren we dat de draagkracht van veel Rom-families in precaire situaties op de proef wordt gesteld door de groeiende problemen die ze moeten overwinnen: de financiële lasten (hoge schuldenberg), de onzekere woonsituatie (steeds op zoek naar een plaats), een zwakke gezondheid (geen preventieve gezondheidszorg en acute gezondheidsklachten) en andere dagelijkse zorgen. Daarom is het bij sommige mensen nodig om zelf oplossingen voor te stellen en hen te helpen om deze te kunnen realiseren. Een nauwgezette opvolging is hierbij cruciaal.

Voorbeeld: Creatieve oplossingen zoeken

Omwille van corona was de beheerder van het Antwerps referentieadres in maart minder beschikbaar voor de Roms en moest er op afstand gewerkt worden.

De beheerder vroeg de Roms of ze de applicatie Whatsapp op hun smartphone hadden zodat ze via deze weg hun vragen konden stellen met betrekking tot hun administratie.

Het viel al snel op dat de meerderheid van de personen de app geïnstalleerd hadden en over een internetverbinding beschikten. Zo konden de Roms hun vraag stellen en tegelijkertijd was er voor de beheerder meer tijd beschikbaar om met complexere problemen aan de slag te gaan.

Ondanks dat er veel Roms niet kunnen lezen of schrijven, zijn ze creatief en sturen ze spraakberichten en foto's. Ze zoeken bewust naar oplossingen en dat maakt hen krachtig.

Je werkt op deze manier krachtgericht aangezien zij bepalen met welke vraag ze komen.

(Bron: referentieadres Antwerpen)

TIP 6: Werk toekomstgericht

Het lijkt soms dat de situatie voor veel rondtrekkende woonwagenbewoners uitzichtloos is. Soms krijg je de indruk dat alle hulp en energie tot weinig of niets leiden. Maar dat is niet voor iedereen het geval. Sommige mensen willen weg uit hun precare en armoedige leefsituatie en dan is het belangrijk om samen op zoek te gaan naar uitwegen. Zo kan het zijn dat jonge gezinnen met kinderen een leven in de woonwagen of caravan niet meer zien zitten en verkiezen om, al dan niet tijdelijk, in een huis of appartement te gaan wonen. Misschien duurt het even voor deze vraag op tafel ligt, maar laat dit niet zomaar passeren en werk aan een toekomstgericht traject zodat deze wens realiteit wordt.

Ook de vraag naar een reguliere job of inkomen is soms een opportuniteit om de individuele situatie van de cliënt te verbeteren. Misschien is hij of zij wel bereid om een stap buiten de woonwagengemeenschap te zetten? Door de sociale, en soms negatieve, groepsdruk weg te nemen kan er gefocust worden op het eigen welzijn en dat van zijn of haar gezin.

Werken aan een positief toekomstperspectief is zoeken naar verbindingen, zorgen dat mensen meer zelfstandig worden en kleine stappen zetten die de individuele situatie van de mensen op lange termijn gaan verbeteren.

Voorbeeld: de stap naar een vaste woonst

De beheerder van het referentieadres Antwerpen merkt op dat er met sommige mensen nagedacht wordt over de mogelijkheid om in een vaste woonst te gaan wonen.

“Omdat vast wonen een aantal positieve zaken met zich meebrengt (o.a. het recht op een leefloon), merk ik op dat een aantal Roms deze stap durven zetten.”

Er zijn ook een aantal mensen die het moeilijker krijgen omwille van hun analfabetisme (bv. bij het opstarten van een zaak moeten ze heel wat papieren invullen). Ook dit doet hen nadenken over een vaste

woonst omdat er dan meer mogelijkheden zijn om aan een betere toekomst te werken. Sommige ouders kiezen ervoor om in een vaste woning te gaan wonen om hun kinderen meer kansen te bieden. De kinderen kunnen dan naar school en leren zo lezen en schrijven.

De stap naar een vaste woonst is daarom een belangrijke stap naar hulpverlening. De mensen zorgen op deze manier zelf dat ze sneller aanspraak kunnen maken op hun rechten en dat hun kinderen een betere toekomst krijgen.

(Bron: referentieadres Antwerpen)

TIP 7: Werk proactief en creatief in het ontwarren van administratieve kluwens

Administratieve regels zijn vaak niet afgestemd op de situatie van woonwagenbewoners. Denk bijvoorbeeld aan verplichte huisbezoeken die voor rondtrekkenden veel moeilijker te organiseren zijn. Dit bemoeilijkt de aanvraag van tegemoetkomingen, uitkeringen en sociale rechten. Zonder domicilieadres sluiten een aantal deuren voor mensen. Ook worden mensen vaak van het kastje naar de muur gestuurd, van gemeente naar gemeente, van Vlaanderen naar Wallonië, en weer terug.

- Wees als hulpverlener proactief en innovatief in je aanpak om je cliënt te helpen het administratief kluwen te ontwarren. Je moet diensten vaak uitleggen en overtuigen dat ze weldegelijk verantwoordelijk zijn om het dossier van je rondtrekkende cliënt op te nemen.
- Innovatief werken betekent niet dat je buiten de wettelijke kaders kunt optreden. Let op dat je je houdt aan de wetgeving en zorg er ook voor dat je cliënten hiervan op de hoogte zijn. Wijs de mensen erop dat het gevaarlijk is om onwettig te handelen.
- Specifiek advies over administratieve hindernissen voor rondtrekkenden kan je inwinnen bij de beheerders van referentieadressen. Zij hebben vaak veel ervaring met deze administratieve drempels.

Voorbeeld 1: Verblijfsdocumenten.

Sommige mensen hebben niet de juiste **verblijfsdocumenten** in België. Het gaat meestal om huwelijksmigratie: vrouwen uit bv. Slovakije die naar België zijn gekomen om te huwen en wiens verblijfspapieren nooit in orde zijn geraakt.

Sommige familieleden hebben geen mutualiteit omdat hun verblijfsstatuut in België niet in orde is. Voor mensen in onwettig verblijf is het immers moeilijk om hun rechten te waarborgen (bv. recht op gezondheidszorg, scholing, financiële tegemoetkomingen). Dit kan ook de uitbetaling van kinderbijslag bemoeilijken. Doordat mensen zonder wettig verblijf leven en geen ziekteverzekering hebben, komt het voor dat vrouwen in het ziekenhuis bevallen

onder een andere naam (van een familielid). Bijgevolg wordt de moeder van het kind foutief geregistreerd. Dit is achteraf moeilijk recht te zetten, maar kan wel verregaande consequenties hebben voor de gezinnen.

Andere rondtrekkenden hebben wel de Belgische nationaliteit, maar hebben geen (geldige) identiteitskaart. Bijvoorbeeld wegens ambtelijke schrapping als blijkt dat ze niet meer verbleven op het adres waar ze ingeschreven stonden en het onmogelijk is om een nieuwe hoofdverblijfplaats vast te stellen, of omdat de kinderen niet (juist) aangegeven werden. Zo maken doortrekkersterreinen melding van kinderen die na jaren nog altijd niet zijn ingeschreven:

⇒ Zo staat op een doortrekkersterrein een zeer kwetsbaar gezin met drie kinderen. Ze hebben de Belgische nationaliteit. Eén kind, dat ondertussen al vijf jaar oud is, is nog steeds niet ingeschreven in het bevolkingsregister. De ouders werden hier al meermaals op gewezen door de terreinbeheerder. Maar ze nemen geen initiatief om dit in orde te maken. Aldus de terreinbeheerder: “Ze hebben zelfs het besef niet dat ze hierdoor kinderbijslag mislopen, ook al hebben ze amper geld”. (Bron: doortrekkersterrein Asse)

Er is nood aan laagdrempelige en aanklappende begeleiding door gespecialiseerde diensten om mensen bij te staan bij het regulariseren van hun situatie.

- Win als hulpverlener advies in bij de juridische dienst van Foyer vzw. Zij hebben ervaring met woonwagenbewoners en vreemdelingenrecht WWW.FOYER.BE/DIENST-ROMA-WOONWAGENBEWONERS

Voorbeeld 2: Onaangepaste regels en zware bewijslast.

De controlemaatregelen om een IGO (Inkomensgarantie voor ouderen) te ontvangen zijn zeer strikt. Na een verwittiging per brief heeft men 3 dagen de tijd om zich aan te melden bij de gemeente om aan te tonen dat men zich wel degelijk in België bevindt. Doet men dit niet binnen deze periode, dan wordt de uitkering opgeschort. Deze periode is sowieso al bijzonder kort, maar is voor de rondtrekkende woonwagenbewoners helemaal onhaalbaar. Vaak lezen zij hun post immers pas na enkele weken. Bijgevolg worden ze bijna automatisch geschrapt na het ontvangen van een controlebrief. Het kan maanden duren om de administratie terug in orde te brengen en de persoon in kwestie moet dan maanden wachten op zijn/haar uitkering.

Vaak moeten mensen bewijs leveren van het feit dat ze gedurende maanden weldegelijk in België rondtrokken, bijvoorbeeld om een uitkering te behouden of een ambtelijke schrapping ongedaan te maken. Aan de hand van bewijzen van de doortrekkersterreinen, van campings, ... moeten ze kunnen aantonen waar ze het laatste half jaar in België verbleven. Als

het niet lukt om een deel van deze periode te staven, bijvoorbeeld omdat ze op een gedoogd privéterrein van een familielid stonden, kunnen ze hun financiële ondersteuning verliezen. Zonder ondersteuning lukt het sommige woonwagenbewoners niet om dit bewijs te verzamelen.

De ziekteverzekering van rondtrekkenden is vaak niet in orde omdat ze bijvoorbeeld hun bijdragen niet betaalden. Mensen ontvangen dan een rekening met een forfaitair bedrag van gemiddeld 3.000 euro. Vaak schrikt deze factuur mensen af: ze kunnen dit bedrag immers niet betalen en denken daarom hun ziekteverzekering beter niet meer in orde te brengen. Door echter contact op te nemen met de mutualiteit kan vaak een regeling getroffen worden. De mutualiteit herleidt dan de factuur tot het bedrag dat effectief verschuldigd was. Kwijtscheldingen worden in sommige gevallen zelfs verleend voor openstaande saldo's van langer dan twee jaar geleden.

(Bron: referentieadressen van Antwerpen en Brussel)

TIP 8: Werk op maat van het gezin of de familie, maar wees je bewust van groepsdynamieken

Als hulpverlener werk je met individuele cliënten of gezinnen, maar soms ook met grotere families. Rondtrekkende woonwagenbewoners reizen immers rond in groep met meerdere gezinnen. Vaak reizen ze met 3 à 5 woonwagens samen: met hun ouders, broers en/of zonen en hun gezinnen. Ze staan dan met hun caravans bij elkaar en

hebben vaak met dezelfde problemen te maken, delen eenzelfde inkomen, ... Het is daarom niet altijd makkelijk om hen als afzonderlijke cliënten te benaderen. Of anders gezegd: het wordt door de groep zelf niet altijd aanvaard. Want waarom help je slechts één gezin als ze altijd samen reizen, samen eten, samen staan?

Voorbeeld 1: Enkele concrete cases van gezinnen die samen staan.

1) Op het doortrekkersterrein staat een Rom-familie met vier caravans. Een koppel van rond de veertig jaar woont in één caravan met hun tienerdochter van zeventien jaar en twee jongens van elf jaar. Voor het meisje wordt binnenkort een huwelijk gearrangeerd. In de tweede caravan wonen een zoon en schoondochter, met hun éénjarige baby. De derde caravan wordt bewoond door een andere zoon en schoondochter. Zij hebben een baby van veertien maanden. De vrouw is zeven maanden zwanger en heeft na lang aandringen door de terreinbeheerder eindelijk een eerste gynaecologisch onderzoek laten doen. In de vierde caravan woont een licht mentaal gehandicapte neef. Hij is verslaafd aan alcohol en drugs. Alles samen heeft de familie een inkomen van ongeveer 1.000 euro bestaande uit allerhande toelagen. Af en toe doen ze wat zaken in handel, maar ze hebben geen (vaste) jobs. De terreinbeheerder beschrijft de familie als volgt: 'grote passiviteit en fataliteit in doen en laten'.

2) Op het doortrekkersterrein staat een Rom-familie met twee caravans. In de eerste caravan woont een koppel met hun vier kinderen. De man heeft net 20 maanden in hechtenis gezeten. Hij kampt met een alcoholprobleem. De kinderen hebben allen grote tandproblemen. In de tweede caravan wonen de 17-jarige zoon van het koppel met zijn eveneens 17-jarige vrouw. De vrouw lijdt aan hevige diabetes. De zoon werd recent geverbaliseerd wegens rijden zonder rijbewijs noch verzekering. In totaal heeft het gezin meer dan 8.000 euro aan uitstaande boetes. Gezamenlijk heeft de familie zo'n 700 euro aan inkomsten. Er werd leefloon aangevraagd bij het OCMW, maar niet toegekend. Wegens de schrijnende situatie zorgde het OCMW wel voor melk en voedselhulp. De problemen van het gezin zijn zo groot dat ze zich er fatalistisch bij lijken neer te leggen.

(Bron: "Kerstmis op het doortrekkersterrein Huizingen – een dwarsdoorsnede van onze bewoners" Emmanuel Vandenbergen, voormalig doortrekkersterrein Huizingen)

Het helpt te weten dat Roms een sterke groeps cultuur en overlevingscultuur hebben:

- In een sterke **groeps cultuur** zijn de groepsleden sterk met elkaar verbonden en zelfs afhankelijk van elkaar om te overleven. Het belang van het individu kan daardoor (soms) ondergeschikt worden aan het belang van de groep.
- Dit heeft ook te maken met de **overlevingscultuur** van woonwagenbewoners. Historisch gezien heeft de gemeenschap zich altijd aan de rand van de maatschappij bevonden. Ze moesten altijd manieren zoeken om te overleven. Deze oude manieren van overleven leunden op zelfstandige arbeid (bv. handel), achterpoortjes zoeken, ... Hoewel vele Voyageurs en Manoesjen ondertussen nieuwe manieren vonden om te overleven in onze maatschappij (bv. werken in loondienst, onderwijs als hefboom), blijven vele Roms nog steeds geïsoleerd leven. Ze denken vaak nog in termen van overlevingsstrategieën die vroeger voor hen werkten, zoals achterpoortjes zoeken in regelgeving. Vandaag de dag werkt dit echter niet meer: onze maatschappij heeft meer controlemechanismen (bv. om iemands identiteit te controleren) en meer regels (bv. m.b.t. zelfstandige arbeid). Nieuwe overlevingsstrategieën ontwikkelen is echter een traag aanpassingsproces, over generaties heen.

Voorbeeld 2: Groepsdynamieken.

De terreinbeheerder spreekt met een Rom die twee weken geleden zijn grote, comfortabele caravan van de hand deed om cash te hebben. Eén van zijn zonen was stiekem een relatie aangegaan met een Rom-meisje en haar familie eist nu een huwelijk. En dus ook de huwelijkschat die daarbij komt kijken. De goede naam en de traditie verplichten de man om dit geld effectief te overhandigen en de enige uitweg die hij zag was de verkoop van zijn woonwagen. De familie sukkelde van de ene ellende in de andere. Eén kind is zwaar autistisch, een zoon van 16 is al vader. De moeder torst een geneesmiddelenlijst van 19 medicamenten mee. Ze kan dit niet betalen en de lokale apotheker heeft haar de duurste medicijnen verkocht in plaats van de meest noodzakelijke.

(Bron: "Overleven om te leven – realiteiten op 1000 m² asfalt". Emmanuel Vandenbergen, 2016, voormalig doortrekkersterrein Huizingen)

TIP 9: Werk samen met gespecialiseerde diensten en win tijdig informatie in

Vaak heb je als hulpverlener een beperkte kennis over woonwagenbewoners. Het gaat immers om een eerder kleine groep en je zal ze niet veel op je kantoor aantreffen.

Aarzel daarom niet om contact op te nemen met diensten die al langer met woonwagenbewoners werken. Zij kunnen je informatie geven over hun leefsituatie, de specifieke wetgeving die van toepassing is voor rondtrekkenden, enzoverder.

Ook voor advies over specifieke cases en administratieve hindernissen kan je bij hen terecht.

Verskillende diensten bieden bovendien **vorming** en intervisie aan over de doelgroep. We geven je hieronder een overzicht van de belangrijkste gespecialiseerde diensten.

Waar kan je als hulpverlener terecht voor ondersteuning bij de doelgroep?

REFERENTIEADRESSEN

1. Foyer vzw

De dienst Roma en Woonwagenbewoners van Foyer vzw is sinds 2003 actief als steunpunt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

- Doelstelling: het bevorderen van emancipatie en zelfredzaamheid van Roma en woonwagenbewoners door begeleiding en oriëntatie naar een realistisch toekomstperspectief. De nadruk ligt hierbij op integratie via onderwijs, opleiding en tewerkstelling.
- Als tweedelijns-steunpunt verleent Foyer vzw informatie en advies over de doelgroep en biedt **vormingen** op maat aan.
- Voor een 200-tal woonwagenbewoners fungeert de Roma-dienst als referentieadres.
- Contact:
- Woonwagenbewoners kunnen op de permanentie terecht van maandag tot donderdag 14-17u in de Mommaertsstraat 22 in Molenbeek, of per telefoon.
- Interventies kunnen aangevraagd worden via KOEN.GEURTS@FOYER.BE of 02/411.87.32.

2. Caritas Vlaanderen / CAW Antwerpen

Caritas Vlaanderen beheert vanaf 2021 een referentieadres in Antwerpen, voornamelijk gericht op Roms.

→ Contact:

3. Mensen van de weg vzw

De vzw Mensen van de weg biedt in Zwankendamme, nabij Brugge, een referentieadres aan voor rondtrekkende Voyageurs.

→ Contact: WWW.MENSENVANDEWEG.BE/ of MENSENVANDEWEG@HOTMAIL.COM

DOORTREKKERSTERREINEN

1. Doortrekkersterrein Gent

- Beheerd door de stad Gent
- Adres: Drongensesteenweg 240 - 9000 Gent
- Contact: DOORTREKKERSTERREIN@IN-GENT.BE of 0476 75 55 49

2. Doortrekkersterrein Asse

- Beheerd door de provincie Vlaams-Brabant
- Adres: PIVO-site (Provinciaal Instituut voor Vorming en Opleiding), Poverstraat 75 – 1731 Asse
- Contact: toezichthouder terrein WIM.DUBOIS@VLAAMSBRABANT.BE of 02 454 82 52

3. Doortrekkersterrein Kortrijk

- Beheerd door stad Kortrijk
- Adres: Ringlaan 28 – Heule
- Contact: toezichthouder terrein JOSEPH.DECOENE@KORTRIJK.BE of 0498 90 94 20 ; algemeen aanspreekpunt CATHERINE.DUPONT@KORTRIJK.BE of 056 27 72 75 of 0473 86 28 22

4. Doortrekkersterrein Lille

- Beheerd door de provincie Antwerpen
- Adres: Vosselaarseweg
- Contact: DOORTREKKERSTERREIN@PROVINCIEANTWERPEN.BE of 0478 26 98 82 ; team wonen WONEN@PROVINCIEANTWERPEN.BE of 03240 56 58

Be-REYN NETWERK

- Platform voor inclusie van Romafamilies en woonwagenbewoners
- Focus: verbeteren van toegang tot kwaliteitsvolle basisvoorzieningen voor jonge kinderen (consultatiebureaus, inloopteams, kinderopvang, kleuterscholen, Huizen van het Kind).
- Hoe? Door medewerkers te inspireren om de drempels te verlagen en goede praktijken te delen.
- Be-REYN werkt aan de sociale ondersteuning voor gezinnen op doortrekkersterreinen: het organiseert coaching trajecten voor medewerkers die op lokaal niveau een samenwerking willen opzetten met andere organisaties om nog beter tegemoet te komen aan de noden van de gezinnen op de terreinen.
- Contact: Be-Reyn coördinator Liesbeth Lambert van VBJK (Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen vzw) via LIESBETH.LAMBERT@VBJK.BE
Meer info op VBJK.BE/NL/PROJECTEN/BE-REYN
Kim Janssens van Minderhedenforum via KIM.JANSSENS@MINDERHEDENFORUM.BE

AGENTSCHAP INTEGRATIE EN INBURGERING

→ Als gemeente, provincie en Vlaamse overheid kan je bij het Agentschap Integratie en Inburgering terecht voor:

- ☛ **Advies op maat.** Bijvoorbeeld over de concrete aanpak bij de aanleg of het beheer van een woonwagenterrein.
- ☛ **Informatie** over woonwagenbewoners, of hoe andere gemeentes en provincies te werk gaan.
- ☛ **Instrumenten en werkmodellen** die je helpen om woonwagenterreinen en pleisterplaatsen in te richten en te beheren.
- ☛ **Contact en uitwisseling** met andere gemeentes of beheerders van woonwagenterreinen.

→ Als lokaal bestuur kan je met je vragen terecht op de Helpdesk Woonwagenbewoners.

WWW.AGII.BE/NODE/2378

TIP 10: Werk met lokale partners en lokale besturen om stabiliteit te bieden aan het gezin

Een drempel waar hulpverleners in de praktijk vaak op stuiten is het structurele gebrek aan stabiliteit, aan een stabiele woonsituatie voor de rondtrekkenden. Zonder vaste standplaats is het moeilijk voor gezinnen om hun leven terug op te bouwen. Maar er zijn heel wat structurele barrières op verschillende beleidsdomeinen die ervoor zorgen dat gezinnen op dit vlak geen vooruitgang kunnen boeken. Zo kan een gezin bijvoorbeeld een eigen grond aankopen in de hoop zich daar te vestigen, maar de kans dat ze een bouwvergunning krijgen (om er met hun caravans te staan) is klein. Op deze structurele drempels stuit je ook als hulpverlener.

Laat je hier echter niet door ontmoedigen! Wat kan je wel doen?

→ Geef deze signalen door aan het (lokaal) beleid.

- ☛ Signaleer welke noden er zijn en wat er voor het gezin of de doelgroep gedaan kan worden.
- ☛ Blijf herhalen dat het gezin pas echt vooruitgeholpen wordt wanneer het een vaste standplaats heeft. Dan zullen ook de kinderen eindelijk scholing kunnen genieten, bijvoorbeeld.

→ Bekijk met lokale partners en lokale besturen hoe stabiliteit geboden kan worden aan het gezin.

- ☛ Kan het woonwagenterrein gedoogd worden? Kan het gezin ergens anders terecht?
- ☛ IJver als hulpverlener bij je lokale bestuur om maatregelen om rondtrekkenden te ondersteunen, begeleiden en – indien mogelijk – van standplaatsen te voorzien.
- ☛ Wijs je lokale bestuur erop dat de Vlaamse overheid de aanleg van woonwagenterreinen financiert. Meer informatie via: WWW.AGII.BE/THEMA/BIJZONDERE-GROEPEN/WOONWAGENBEWONERS/HOE-VRAAG-JE-EEN-SUBSIDIE-AAN-VOOR-DE-AANLEG-VAN-EEN-WOONWAGENTERREIN

Voorbeeld: Hoe het gebrek aan stabiliteit vooruitgang onmogelijk maakt.

Een oudere Rom trakteert op taart want 'zijn pensioen is eindelijk in orde'. 'Ik word volgende week 65!'. De week erna is zijn enthousiasme weg: 'Ik ben in Brussel geweest en de Belgische regering heeft de pensioenleeftijd op 66 gebracht, ik moet nog een jaar wachten'. De terreinbeheerder bekijkt zijn identiteitskaart... Hij blijkt slechts 64 geworden te zijn, geen 65. Analfabetisme is hier de oorzaak. Dit leidt tot schrijnende toestanden, maar ook tot generatiearmoede.

Een jongetje van 11, dat verbleef in Gent en daar naar het klasje van het terrein is geweest, spelt fier luidop het alfabet. Twee weken later komt hij niet verder meer dan de letter f.

(Bron: "Overleven om te leven – realiteiten op 1000 m² asfalt". Emmanuel Vandenberghe, 2016, voormalig doortrekkersterrein van Huizingen)

TIP 11: Werk aan een efficiënte en effectieve organisatie van de hulpverlening

Het is belangrijk te zorgen voor goede afspraken tussen verschillende hulpverleners.

Momenteel vallen de rondtrekkenden vaak tussen de mazen van het net, ook in de hulpverlening. Vaak is het moeilijk om een hulpverlener te vinden die hun zaak ter harte neemt. Dit is vaak het geval omdat de rondtrekkende geen vast adres heeft binnen het werkingsgebied van een sociale organisatie. Hierdoor denkt de hulpverlener niet verantwoordelijk te zijn voor het opnemen van de vragen van deze cliënt. Dit is niet altijd uit slechte wil.

Door te veronderstellen dat 'lokale partners' beter aangewezen zijn om de cliënt verder te helpen, verdwijnt hij/zij in de praktijk van de

hulpverleningsradar. Zonder vast adres en vaste uitvalsbasis kunnen de gezinnen zo uiteindelijk nergens terecht. Deze impasse moet doorbroken worden. Als hulpverlener kan je hieraan bijdragen.

Voorbeeld

Als hulpverlener kan je bijvoorbeeld denken: "Deze persoon staat met zijn caravan in Anderlecht, dus kan beter door een dienst in Anderlecht verder geholpen worden." Besef echter dat het verblijf van de cliënt in Anderlecht van korte duur is! Volgende week staat het gezin in Gent, drie weken later in Charleroi, een maand later in Asse.

Enkele handvaten op een rijtje

1. Weet dat rondtrekkende woonwagenbewoners bij elk CAW terecht kunnen.

Rondtrekkende woonwagenbewoners kunnen, zoals elke andere burger, beroep doen op de dienstverlening van elk CAW in Vlaanderen. Vaak zal het CAW aangesproken worden in het werkingsgebied van het referentieadres. Maar andere rondtrekkenden zullen verkiezen naar een CAW te gaan op de plaats waar ze op dat moment verblijven.

- Stuur woonwagenbewoners dus niet weg aan het onthaal omdat ze niet kunnen aantonen dat ze in het werkingsgebied van je organisatie wonen.
- Bedenk dat de kans groot is dat ze ook bij andere organisaties weggestuurd zullen worden en zo tussen de mazen van het net verdwijnen.
- Als een doorverwijzing toch noodzakelijk is, dubbelcheck dan of het gezin effectief bij de andere dienst terecht kan en volg op of de doorverwijzing goed verlopen is.

2. Zorg voor een netwerk aan partners.

- Om de verantwoordelijkheid te delen en om medestand te krijgen, is het belangrijk dat (lokale) netwerken georganiseerd worden. Netwerken van cruciale maatschappelijke partners die elk vanuit hun specifieke werking samen kunnen werken om de maatschappelijke positie van de woonwagenbewoners te verbeteren. Dat kan gaan van onderwijs, ondersteuning aan jonge gezinnen en jeugdwerk tot gezondheidzorg¹⁸.
- Voor rondtrekkende gezinnen is het belangrijk om de referentieadressen en doortreksterreinen in dit netwerk te betrekken. Dit zijn immers belangrijke ankerpunten voor het gezin.

¹⁸ Janssens (2019): p.135

3. Werk een hulpverleningsaanbod uit rond het gezin in plaats van een territoriaal georganiseerd hulpverleningsaanbod.

- Werk samen met partners een hulpverleningsaanbod uit rond een rondtrekkende persoon of familie, in plaats van een territoriaal georganiseerd hulpverleningsaanbod. Het is immers belangrijk om aan rondtrekkenden zonder vaste uitvalsbasis een hulpverleningsaanbod te kunnen aanbieden.
- Een recente studie stelt voor om met de Belgische rondtrekkende families die ingeschreven staan op een referentieadres, op vrijwillige basis een integraal (familie)plan uit te werken op de domeinen leefsituatie, wonen, dienstverlening en onderwijs. De studie raadt aan om het aanbod te centreren rond een persoon of familie, in plaats van territoriaal te werken (HIVA 2020 "Rondtrekkende woonwagengebwoners. Een overzicht van de leefomstandigheden van rondtrekkende woonwagengebwoners en bestaande initiatieven ter ondersteuning": p.87).

4. Organiseer cliëntoverleg met een coördinerende casusregisseur.

- Maak onderling met de partners duidelijke afspraken over wie waarvoor verantwoordelijk is. Volgens ons hebben de CAW's die in het werkingsgebied van de doortrekkersterreinen en referentieadressen liggen, een belangrijke rol te spelen als coördinerend casusregisseur. Maar bekijk op basis van de specifieke situatie van het rondtrekkende gezin welke partner deze rol opneemt. Vergeet niet dat outreachend kunnen werken een must is.
- Als coördinerend casusregisseur organiseer je het cliëntoverleg waarbij de verschillende betrokken diensten en de familie samenkomen om afspraken te maken. Ook ga je na of elke partner zijn taken t.o.v. de cliënt opneemt. De casusregisseur kan ook instaan voor de 'dagelijkse' begeleiding van de familie en optreden als brugfiguur tussen de woonwagengebwoners en de dienstverlenende instanties (cfr. gezinscoach).
- Door onderling te overleggen, zorg je ervoor dat het gezin dezelfde boodschap krijgt van verschillende diensten. Dit zorgt voor duidelijkheid bij het gezin en voorkomt dat ze ontmoedigd geraken door tegenstrijdige informatie, en van het kastje naar de muur gestuurd te worden.

Voorbeeld: Van het kastje naar de muur.

Een gezin staat al 3 maanden op een niet-vergund terrein van familieleden. Ze hebben financiële noden en stappen naar het OCMW van de desbetreffende gemeente.

Het OCMW kijkt in het bevolkingsregister en merkt dat de mensen staan ingeschreven in Molenbeek: op het referentieadres van Foyer vzw. Ze sturen het gezin weg en zeggen dat het OCMW van Molenbeek verantwoordelijk is voor hun financiële steunaanvraag. Het OCMW van Molenbeek echter, maakt duidelijk dat het niet voor iedereen die bij het referentieadres

in Brussel is ingeschreven verantwoordelijk is. Volgens hen is het OCMW van de gemeente waar de persoon daadwerkelijk verblijft verantwoordelijk voor de steunaanvraag.

Rondtrekkenden worden constant met deze tweedeling geconfronteerd, ook bij andere sociale diensten. Het werkt hun wantrouwen tegenover de hulpverlening in de hand en zorgt ervoor dat ze niet vooruit geraken.

(Bron: referentieadressen Antwerpen en Brussel)

TIP 12: Werk aan een gepaste hulpverleningshouding ten aanzien van Roms

Hier beschrijven we enkele algemene handvaten voor hulpverleners die nuttig zijn wanneer je werkt met rondtrekkende **Roms**. De handvaten werden door Foyer vzw geformuleerd voor het werken met Roma, maar zijn ook van toepassing op de groep rondtrekkende Roms. Een diepgaandere beschrijving van de handvaten vind je op de website WWW.FOYER.BE/DIENST-ROMA-WOONWAGENBEWONERS. Onderstaande basisprincipes dragen bij aan:

- het **creëren van vertrouwen** tussen hulpverlener en Rom-cliënt;
- het stimuleren van een **wederzijdse samenwerking** waarin ook de cliënt verantwoordelijkheid opneemt.

1. Zorg voor degelijke communicatie.

- Neem de tijd om dingen duidelijk uit te leggen en te herhalen. Boodschappen dienen soms her-vertaald te worden in andere woorden. Check en dubbelcheck of de boodschap wel degelijk goed is begrepen, zonder betuttelend te worden.
- Communiceer indien mogelijk mondeling. Niet alle Roms zullen schriftelijke boodschappen begrijpen of er aandacht aan besteden. Mensen telefonisch contacteren is vaak efficiënter dan per brief.
- Neem een respectvolle en informele houding aan. Tijd maken voor persoonlijk en informeel contact met Roms is belangrijk. Mensen kampen immers vaak met moeilijke omstandigheden en kunnen hun verhaal niet kwijt in een al te formele context.
- Wanneer sommige cliënten zich machteloos voelen, kunnen ze impulsief reageren. Probeer het hoofd koel te houden bij bijvoorbeeld plotse agressieve opmerkingen of beledigingen. Maak tegelijk duidelijk dat je niet met je laat sollen. Vraag excuses alvorens de hulpverlening verder te zetten.
- Werk met vertrouwenspersonen en brugfiguren, bijvoorbeeld om je te laten introduceren bij een familie die je nog niet kent. Op die manier zal je sneller tot een efficiënte samenwerking komen.
- Denk na over omgevingsfactoren wanneer je een boodschap brengt: het succes van je interventie wordt mee bepaald door wie de boodschap brengt, waar dat gebeurt en wie er op dat moment aanwezig is.

2. Het belang van evenwichtige informatie.

Binnen de Rom-gemeenschap circuleert veel informatie over het zelfstandigenstatuut, sociale bijstand, procedures voor verblijfsdocumenten, etc. Deze informatie is echter niet altijd betrouwbaar.

- Zorg dat je de cliënt voldoende en correct feitelijke informatie geeft.
- Zorg dat wederzijdse verwachtingen en grenzen verduidelijkt worden. Schep vanaf het eerste contact duidelijkheid over je positie en functie. Wat kan je doen en vooral: wat kan je niet doen. Zo kun je misverstanden vermijden.
- Help de cliënt om zich bewust te worden van de realiteit en begeleid hem naar een realistisch toekomstperspectief. Verduidelijk zowel rechten als plichten en verantwoordelijkheden. Leg ook uit waarom bepaalde zaken niet kunnen.
- Vaak zijn mensen er zich niet van bewust dat bepaalde gedragingen wrevel kunnen opwekken. Kadering kan mensen helpen om hier rekening mee te houden.
- Confronteer cliënten met hun eigen verantwoordelijkheden, bijvoorbeeld wanneer ze het eigen aandeel in de situatie niet meer zien en niet meer proactief handelen. Wijs je cliënt op zijn/haar verantwoordelijkheden als vader/ moeder, lid van de Rom gemeenschap, enzovoort.

3. Toon persoonlijke betrokkenheid.

Roms richten zich niet zozeer naar diensten, dan wel naar specifieke personen die een zekere betrokkenheid tonen. Wil je als professional een vertrouwensband opbouwen met Roms, dan zal je moeten bewijzen dat je de cliënt **werkelijk wil en kan vooruithelpen**. Niet enkel volgens de doelstelling van je dienst, maar ook volgens de eigen behoefte van de familie.

- Neem de tijd voor mensen en zorg voor een informeler contact. Vertrouwen creëren is immers een proces van verschillende ontmoetingen, gezamenlijke positieve ervaringen en van telkens opnieuw investeren.
- Bewijs je praktisch nut aan de cliënt door hem te helpen met concrete vragen. Vaak kan dit al door kleine acties zoals het zoeken van de juiste dienst waar de familie terecht kan, of cliënten naar de dienst begeleiden.
- Toon empathie en betrokkenheid, maar binnen je professionele grenzen. Bewaar met andere woorden het evenwicht tussen nabijheid en afstand.
- De vertrouwensrelatie heeft continuïteit nodig. Aanklappende hulpverlening loont de moeite wanneer de cliënt een zekere wil tot samenwerking toont. Ook zorgen voor het behouden van bekende gezichten door continuïteit van de hulpverleners is cruciaal.

4. Duidelijk en consequent zijn.

- Zorg ervoor dat alle diensten en instanties een eenduidige boodschap geven. Het coördineren van hulpverlening aan Roms is essentieel om op een effectieve manier vooruitgang te boeken. Een goede methode is lokaal cliëntoverleg waarbij verschillende betrokken diensten en de familie samenkomen om afspraken te maken. Een coördinerende casusregisseur behoudt het overzicht en gaat na of elke partner zijn afspraken nakomt. Dit creëert duidelijkheid over de hulpverlening voor de familie.
- Communiceer bovendien vanaf het begin duidelijk welke regels niet onderhandelbaar zijn en bewaak deze grenzen goed. Als je consequente opvolging van afspraken verwacht, moet je ook consequente en coherente opvolging aanbieden als hulpverlener. Wanneer regels worden overtreden, moeten er duidelijke gevolgen zijn. Als ultieme maatregel is een 'stok achter de deur' nodig. Communiceer hierover vanaf het begin en zorg dat cliënten voldoende waarschuwingen krijgen en kansen om zich te herpakken. Speel kort op de bal.

5. Onderhandeling toestaan.

Goede onderhandelaars staan bij Roms hoog aangeschreven. Bovendien wordt onderhandelen ook gezien als een vorm van betrokkenheid.

- Voorzie bij het onderhandelen onderhandelingsmarge: het is belangrijk dat de cliënt voelt dat er niet enkel een éénrichtingsrelatie is. Tweerichtingsverkeer is een stimulans voor de cliënt om ook eigen verantwoordelijkheid op te nemen.
- Koppel concrete hulp steeds aan een engagement vanuit de Roms zelf. Een voorbeeld: spreek af dat je de cliënt helpt een afbetalingsplan af te sluiten, als zijn dochter wordt ingeschreven in een school.
- Meer voorbeelden vind je op de website van Foyer: WWW.FOYER.BE/DIENST-ROMA-WOONWAGENBEWONERS/.

6. Werken aan zelfredzaamheid.

De cliënt moet weten dat hij/zij op termijn het proces zelf in handen moet nemen. Praat hierover van in het begin, zo help je afhankelijkheid te voorkomen.

- Help mensen om hun vaardigheden te ontwikkelen.
- Toon mensen dat door inspanningen te doen, ze zelf voor verandering kunnen zorgen.
- Concrete vooruitgang op korte termijn werkt motiverend. Vooruitgang zal er één zijn van kleine successen
- Zorg voor maatwerk en stel realistische verwachtingen samen met de cliënt.
- Ga als hulpverlener op zoek naar krachtbronnen bij het individu zelf, maar ook bij de gemeenschap en de bredere sociale omgeving om deze dan met elkaar te verbinden.
- De rondtrekkende Roms zijn als groep heel divers: elke cliënt heeft zijn/haar eigen specifieke behoeften, vaardigheden en ritme. Er is nood aan maatwerk.
- Het is belangrijk dat de cliënt medespeler wordt in het proces en participeert aan onderhandelingen en beslissingen over zijn/haar traject.

Meer informatie en tips over het werken met Rom(a) vind je op de website www.foyer.be/dienst-roma-woonwagengewoners.

Meer lezen?

Wil je meer lezen over het thema woonwagenebewoners? We geven deze leestips mee:

- Een laagdrempelige inleiding over woonwagenebewoners, geschreven vanuit jaren praktijkervaring:
 - ☛ “Een leven lang opgejaagd. De plek van woonwagenebewoners in Vlaanderen.” Publicatie van Kim Janssens, uitgegeven bij Lannoo Campus, 2019
 - ☛ WWW.LANNOO.BE/NL/EEN-LEVEN-LANG-OPGEJAAGD
- Een overzicht op het beleid rond rondtrekkende woonwagenebewoners vanuit de ervaringen op het doortrekkersterrein van Gent:
 - ☛ “De zoektocht naar een plaats. Rondtrekkende woonwagenebewoners en het woonwagenebeleid in Vlaanderen.” Publicatie van Lieve Daeren, IN-Gent, 2020.
 - ☛ Voor rondtrekkende woonwagenebewoners in Vlaanderen is de zoektocht naar een plaats een constante bekommernis. Deze publicatie behandelt de urgentie van een efficiënt standplaatsenbeleid en andere prangende thema’s zoals onderwijs, gezondheid, tewerkstelling en de sociaal-politieke positie van woonwagenebewoners in Vlaanderen.
 - ☛ IN-GENT.BE/DE-ZOEKTOCHT-NAAR-EEN-PLAATS-BESTELFORMULIER
- Een recente wetenschappelijke studie over rondtrekkende woonwagenebewoners:
 - ☛ Rapport ‘Rondtrekkende woonwagenebewoners’. Een overzicht van de leefomstandigheden van rondtrekkende woonwagenebewoners en bestaande initiatieven ter ondersteuning. Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving, KULeuven, 2020.
 - ☛ HIVA.KULEUVEN.BE/NL/NIEUWS/NIEUWSITEMS/RAPPORT-RONDTREKKENDE-WOONWAGENEbewoners
- Meer informatie over Roma en woonwagenebewoners:
 - ☛ Foyer vzw: WWW.FOYER.BE/DIENST-ROMA-WOONWAGENEbewoners
 - ☛ Agentschap Integratie en Inburgering: WWW.AGII.BE/THEMA/BIJZONDERE-GROEPEN/WOONWAGENEbewoners

Dit is een publicatie van Minderhedenforum vzw in samenwerking met...

Deze publicatie werd gerealiseerd in het kader van het actie-onderzoek 'Rondtrekkende woonwagenbewoners beter toeleiden naar reguliere dienstverlening' (april 2020-maart 2021) gefinancierd door het Vlaams departement Welzijn.

MINDERHEDEN FORUM

Minderhedenforum vzw

Vooruitgangstraat 323/4

1030 Brussel

www.minderhedenforum.be

Verantwoordelijke uitgever:

Hüseyin Aydınli

Vooruitgangstraat 323/4

1030 Brussel

Redactie: Katrien Van Aelst, Kim Janssens

Vormgeving: Het Eiland Neus